

UPPSALA
UNIVERSITET

CESAR – CENTRUM FÖR SOCIALT ARBETE

SOCIONOMPROGRAMMET

KANDIDATUPPSATS, 15HP

VÅRTERMINEN 2019

Förälder och ex-kriminell

en kvalitativ studie om hur män och kvinnor stämplas och stigmatiseras utifrån
stereotypa föreställningar

Stella Ekström & Elin Johansson

Handledare: Irving Palm

2019-05-25

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till våra intervjupersoner, för er tid, öppenhet och vilja att dela med er av era berättelser. Utan er hade denna studie inte varit möjlig att genomföra. Vi vill rikta ett extra stort tack till er på organisationen KRIS som varit behjälpliga med att samla ihop intervjupersoner och låtit oss få en inblick i det viktiga arbete er organisation gör.

Stella Ekström och Elin Johansson
Uppsala, maj 2019.

Titel: Förälder och ex-kriminell: en kvalitativ studie om hur män och kvinnor stämplas och stigmatiseras utifrån stereotypa föreställningar.

Författare: Stella Ekström och Elin Johansson

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur ex-kriminella mammor respektive pappor upplevt sina myndighetskontakter och om de blivit stigmatiserade och stämplade utifrån sin kriminella bakgrund. För att uppnå syftet har vi utifrån en fenomenologisk ansats genomfört tio kvalitativa intervjuer. Uppsatsen utgår från Beckers stämplingsteori och Goffmans teori om stigma samt genusteori. Teorierna har bidragit med kunskap om hur samhället styrs av normer och regler där personer i samhället konstrueras till avvikare och män och kvinnor tillskrivs olika förväntningar. Resultatet visar att intervjupersonerna upplevt stigmatisering och stämpling, både under tiden de begick brott och efter det att de slutat begå brott. Resultatet visar även att det fanns skillnader mellan männens och kvinnornas upplevelser som kan kopplas till genusteorin då både männen och kvinnorna förväntade sig att det var mammorna som skulle ta det yttersta ansvaret för barnen. Med studien vill vi kunna utveckla förståelsen för människor med ett kriminellt förflutet och synliggöra hur det har påverkat dem att vara föremål för myndighetsutövande. Av det vi har fått ta del av förstår vi att det finns en brist på kunskap och förståelse för de avvikande personernas livssituation hos många myndighetspersoner, vilket fått svåra konsekvenser för många av våra intervjupersoner. Vi hoppas att studien ska kunna bidra med kunskap och förståelse för de enskilda som avviker från samhällets normer och regler för att myndighetspersoner inom det sociala arbetets praktik ska kunna utveckla sitt arbete i hur de ger stöd och hjälp.

Nyckelord: *Föräldraskap, ex-kriminell och avvikare*

Keywords: *Parenthood, Ex-criminal and Deviant*

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	5
1.1	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
1.2	DISPOSITION	6
2	FORSKNINGSÖVERSIKT	7
2.1	SÖKPROCESS.....	7
2.2	KRIMINALITET UR ETT GENUSPERSPEKTIV	7
2.3	FÖRÄLDRASKAP UR ETT GENUSPERSPEKTIV	9
2.4	MYNDIGHETSUTÖVANDE UR ETT GENUSPERSPEKTIV	10
2.5	BEMÖTANDETS BETYDELSE	12
2.6	SAMMANFATTNING AV FORSKNINGSFÄLTET.....	12
3	TEORETISKA PERSPEKTIV	14
3.1	VETENSKAPSFILOSOFISK UTGÅNGSPUNKT.....	14
3.2	GENUSTEORI.....	14
3.3	TEORIER OM AVVIKELSE.....	15
3.4	SAMMANFATTNING AV TEORIerna	16
4	METOD	18
4.1	METODOLOGISK ANSATS	18
4.2	URVAL.....	18
4.3	DATAINSAMLING.....	19
4.4	DATAANALYS.....	20
4.5	VALIDITET, RELIABILITET OCH GENERALISERBARHET	21
4.6	ETISKA ÖVERVÄGANDEN	22
5	RESULTAT OCH ANALYS	24
5.1	KONTAKTER MED MYNDIGHETER	24
5.1.1	<i>Upplevelser av myndighetskontakter</i>	24
5.1.2	<i>Bemötande</i>	26
5.1.3	<i>Individuell påverkan i kontakten med myndigheter</i>	27
5.1.4	<i>Sammanfattande analys</i>	28
5.2	STIGMA OCH STÄMPLING	29
5.2.1	<i>Som kriminell</i>	29
5.2.2	<i>Långvariga effekter av stämpling och stigma</i>	31
5.2.3	<i>Status</i>	33
5.2.4	<i>Sammanfattande analys</i>	34
5.3	SKILLNADER KOPPLAT TILL GENUS.....	35
5.3.1	<i>Genus kopplat till kriminalitet</i>	35
5.3.2	<i>Genus kopplat till föräldraskap</i>	37
5.3.3	<i>Sammanfattande analys</i>	39
6	DISKUSSION	41
6.1	SUMMERING	41
6.2	RESULTATETS RELATION TILL TIDIGARE FORSKNING OCH TEORI	42
6.3	RESULTATETS RELATION TILL METOD	42
6.4	IMPLIKATIONER FÖR FRAMTIDA FORSKNING OCH PRAKTIK.....	43
7	REFERENSLISTA	45
	BILAGA 1 - INFORMATIONSBREV	49
	BILAGA 2 – INTERVJUGUIDE	50

I INLEDNING

Vi lever i ett samhälle som styrs av normer och regler. Det finns en bild av vad det innebär att vara "normal" och vad som är önskvärt och eftersträvansvärt. Personer som faller inom vad som anses vara normalt är de som har makten att fortsätta definiera det normala och även definiera dem som anses vara fysiskt, psykiskt eller socialt avvikande. Personer och sociala grupper som anses avvika från samhällets förväntningar riskerar att bli sedda som avvikare. Det kan leda till att de inte kan delta i samhället på samma sociala villkor och att de inte blir lyssnade på av andra i sin omgivning. Goffman (2014) beskriver detta som att tillskrivas ett stigma och enligt Becker (2006) benämns det som att bli stämplad som avvikande. Stämpeln medför även ett uppmanande att fortsätta bete sig på det sätt som uppfattas som avvikande för att leva upp till omgivningens förväntningar. Det kan leda till att individen till slut stämplar sig själv som avvikare och fastnar i det beteende som stämpeln skildrar. (Becker 2006).

Vilka förväntningar som finns kan skilja sig åt mellan olika personer, och en faktor som kan vara avgörande är personens kön. När vi föds delas vi in i två olika kategorier beroende på vårt biologiska kön. Utifrån vilket kön vi tillskrivs, tillkommer sedan olika förväntningar på oss, något som benämns som genus. Det innebär att det finns en etablerad bild av vad som är manligt och kvinnligt och ens handlingar förväntas falla inom den kategori man anses tillhöra. (Hirdman 1988; Lander 2003b). Förväntningarna på män respektive kvinnor skiljer sig också åt kopplat till föräldraskap. Det finns normer om vad som utgör ett gott föräldraskap, och staten reglerar och sätter upp ramar för hur mammors respektive pappors delaktighet och engagemang i familjen bör se ut. Detta har bidragit till att förändra den ideologiska synen på föräldraskap från en asymmetrisk rollfördelning till att män och kvinnor förväntas dela allting lika. Trots det lever de traditionella föräldraidealerna kvar i realiteten, då kvinnor fortfarande förväntas ta mer ansvar gällande omvårdnad av barn och hushåll. (Bäck-Wiklund & Bergsten 2010). De tillskrivna könsstereotypa egenskaperna blir även tydliga i förhållande till kriminalitet, då egenskaper som ofta kopplas till kriminalitet, såsom styrka, makt och aggressivitet, ses som typiskt manliga, medan förväntningarna på kvinnor står helt i motsättning till ett brottsligt beteende. Kvinnor som begår brott ses därför ofta som mer avvikande än vad män gör, även om de begår samma typ av brott. (Hollari 2008).

Studien avser att undersöka hur före detta kriminella föräldrar upplevt och påverkats av sina myndighetskontakter samt undersöka om de utifrån teorier om stämpling och stigmatisering har erfarenheter av att bli sedda som avvikare. Dessa personer har tidigare avvikit från samhällets normalitet genom att begå brottsliga handlingar och har utifrån detta riskerat att stigmatiseras och stämplas av de myndigheter de varit i kontakt med och andra i sin omgivning. Med anledning av de rådande könsskillnader som nämnts, kommer studien att jämföra mäns och kvinnors upplevelser för att synliggöra eventuella skillnader och undersöka om de i så fall kan kopplas till föreställningar om manlighet och kvinnlighet utifrån genusteori.

I lagtext definieras olika typer av avvikande beteenden och det är sedan upp till socialtjänsten och andra myndigheter att tolka och tillämpa dessa lagar. Det blir således

myndighetspersonerna som får tolkningsföreträde och som besitter makt att välja vilka insatser som ska erbjudas den enskilde. Det finns därmed en risk att den enskilde får sin situation beskriven och hjälpbehov tillgodosett på ett sätt som skiljer sig från personens egen upplevelse och önskan. Socialarbetarens egna värderingar och uppfattningar om klienten kan också påverka om personen erbjuds insatser och i sådana fall vilka. Studien är relevant för socialt arbete då det är socialarbetare som ska svara för det eventuella hjälp- och stödbehov som det avvikande beteendet kan leda till. Socialarbetare kan även förmodas stämpla klienterna de möter, precis som andra i klienternas omgivning gör. Det är av betydelse att socialarbetare förstår hur klienter påverkas av stämpling och stigma för att fullt ut kunna förstå och hjälpa klienterna i sitt arbete.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur ex-kriminella mammor respektive pappor upplevt myndighetskontakter och om de blivit stigmatiserade och stämplade utifrån sin kriminella bakgrund.

Ovan nämnt syfte ska uppnås med stöd av följande frågeställningar:

- Hur har personer som begått brott upplevt myndighetskontakter och hur har dessa kontakter påverkat dem?
- På vilka sätt har personer som begått brott blivit stigmatiserade och stämplade utifrån sin kriminella bakgrund?
- Vilka skillnader i upplevelsorna finns mellan män och kvinnor och kan skillnaden kopplas till stereotypa föreställningar om manlighet och kvinnlighet?

1.2 Disposition

Uppsatsen inleds med en forskningsöversikt där sökprocessen beskrivs och vidare presenteras den tidigare forskningen som behandlar kriminalitet, föräldraskap och myndighetsutövning utifrån ett genusperspektiv samt vilken betydelse bemötande har. Sedan presenteras uppsatsens teoretiska perspektiv. Först presenteras den vetenskapliga utgångspunkten vilken är socialkonstruktivistisk och sedan de teoretiska modellerna vilka är genusteori, teori om stigma och stämplingsteori. Detta följs av metodkapitlet som börjar med en beskrivning av den metodologiska ansatsen, vilken är fenomenologisk. Vidare ges en redogörelse för hur materialet samlats in genom en kvalitativ metod och analyserats utifrån den tematiska analysmetoden samt olika aspekter som tagits hänsyn till. I efterföljande kapitel presenteras resultatet där det insamlade intervjumaterialet redovisas med tillhörande analyser. Uppsatsen avslutas med en diskussion som inleds med en summering där studiens frågeställningar besvaras. Vidare diskuteras hur teorin och den tidigare forskningen samt metoden förhåller sig till resultatet. Kapitlet avslutas med implikationer för vidare forskning och praktik.

2 FORSKNINGSOVERSIKT

I detta kapitel kommer vi presentera den tidigare forskning som ligger till grund för vår studie. Vi inleder kapitlet med att kort beskriva vår sökprocess och sedan redogöra för forskningen vilken vi delat in i fyra centrala teman utifrån ämne: *Kriminalitet ur ett genusperspektiv*, *Föräldraskap ur ett genusperspektiv*, *Myndighetsutövande ur ett genusperspektiv* samt *Bemötandets betydelse*.

2.1 Sökprocess

I sökprocessen har vi främst använt oss av Uppsala Universitetsbiblioteks databas där vi använt oss av olika sökord kopplat till vårt syfte för att få tidigare forskning som är relevant för vår studie.

Utifrån att vi utgått från män och kvinnor som är föräldrar valde vi sökord som man*, kvinna*, pappa*, mamma*, förälder* etc. och för att hitta forskning som jämför och kopplar könen till stereotypa föreställningar inkluderade vi sökord som genus, könsroller, mammaroll, papparoll, föräldraroll etc. Vi inkluderade vidare sökord som brott*, kriminalitet, bemötande etc. kopplat till våra tematiseringar. För att koppla den tidigare forskningen till vår egen teoretiska ansats inkluderade vi även sökord som stigma, stämpling etc. Vi sökte också på motsvarande ord på engelska. Dessa sökord användes inledande för att få en överblick över forskningsfältet. Senare i sökprocessen använde vi många andra sökord som var mer specifika för området vi sökt efter forskning inom, såsom rättspsykiatri, frivård och kvinnorabatt.

Vi anpassade tidsspannet och var forskningen bedrivits utifrån vad forskningen behandlat. För vissa områden, som varit mer specifikt ur en svensk kontext, användes endast svensk eller skandinavisk forskning, medan vi i andra forskningsområden inkluderade forskning från andra länder. Olika kombinationer av sökord har gett olika mängd användbar forskning men vi hittade via sökresultaten artiklar och avhandlingar som hänvisade oss vidare till andra källor som varit av relevans. Vi har även läst andra uppsatser med liknande syften och metodval för att hitta användbara källor för denna studie.

Vi har i våra sökningar funnit mycket forskning som utgått från antingen kvinnor eller män. När forskningen utgått från ett specifikt kön har det varit svårt att hitta motsvarande forskning för det andra könet, då de haft olika fokus. Forskningen om kriminalitet har till stor del fokuserat på kvinnor och mammor kopplat till kriminalitet, medan det funnits mindre forskning om män och pappor kopplat till kriminalitet. Däremot utgår den mer generella forskningen om kriminalitet mycket från män eftersom det är främst män som begår brott. Därför är det möjligt att det finns mycket forskning om specifikt kvinnor, eftersom dessa oftare exkluderas från den mer generella forskningen. Att vi inte kunnat jämföra forskningen om män respektive kvinnor på olika områden motiverar vår studie och visar samtidigt att det finns stora könsskillnader inom området som påverkat forskningsfältet.

2.2 Kriminalitet ur ett genusperspektiv

Det finns stora skillnader i hur många och vilka typer av brott män respektive kvinnor begår. I en majoritet av de brott som begås är gärningspersonerna män. År 2017 begick män 84 % av

alla brott, och kvinnor stod för resterande 16 % av brotten (Brottsförebyggande rådet [BRÅ] 2018, s. 42). Hollari (2008) beskriver i en rapport av BRÅ hur skillnaden i antal brott kan kopplas samman med de stereotypa föreställningar som finns om kvinnor respektive män. Kvinnor förväntas vara mer empatiska och omhändertagande samt mindre benägna att ta risker än män. Män förväntas vara mer aggressiva och maktlystna. Dessa stereotypa föreställningar ger olika förutsättningar för kvinnor och män. En slutsats man kan dra av detta är att kvinnor blir mindre benägna att begå brott då kriminalitet står i motsättning till de egenskaper som normalt ses som kvinnliga. Män behöver däremot inte bli avskräckta på samma sätt, då kriminalitet inte står i motsättning till de egenskaper som är typiskt manliga. Hollari (2008, s. 374) menar vidare att kriminalitet i vissa fall till och med förstärker den manliga identiteten. I Karlsson och Pettersson (2003) genomfördes fokusgruppsintervjuer med ungdomar utifrån ett genusteoretiskt och konstruktivistiskt förhållningssätt. I deras studie framkommer det att våld kan förstås som ett slags verktyg som används av män för att visa dominans och för att behålla eller skapa makt i en social situation. (Karlsson och Pettersson 2003).

Kritik har länge riktats mot att stereotypa egenskaper används för att förklara det faktum att kvinnor begår mindre brott. Smart (1977) argumenterar bland annat för hur de egenskaper som ses som typiskt kvinnliga och typiskt manliga inte är bestämda och bestående över tid och att det därför inte är en tillräcklig förklaring till varför män begår fler brott än kvinnor. Smart beskriver också hur samhället blir mer och mer jämställt och att könsskillnaderna blir allt mindre, men att andelen brott som begås av kvinnor inte blivit större för det. Hon menar därför att det inte går att förklara skillnaden i antalet brott som begås av kvinnor respektive män utifrån de stereotypa föreställningar som kan kopplas till kvinnlighet och manlighet. (Smart 1977).

I en rapport av Bäckman, Hjalmarsson, Lindqvist & Pettersson (2018) framkommer det att gapet i antal brott som begås av kvinnor respektive män har minskat sedan Smart framförde sin kritik. Kvinnor registreras idag för fler brott, medan männen begår färre grova brott. Det minskade gapet kan till viss del förklaras utifrån att kvinnor begår fler brott, men beror också på att rättsväsendet dömer mer könsneutralt än tidigare och att fler händelser av mindre allvarlig karaktär kommit att definieras som brott (Bäckman et al. 2018). Det minskade gapet i antal brott kan därmed förklaras utifrån andra orsaker än att könsskillnaderna blir mindre, vilket innebär att Smarts kritik fortfarande kan ha viss relevans. Hollari (2008) menar att kvinnors och mäns brottslighet förväntas bli alltmer lika i takt med den ökade jämställdheten. Det råder dock fortfarande en stor skillnad mellan kvinnor och mäns brottslighet idag och det är svårt att se hur kopplingen mellan stereotypa föreställningar om kön och brottslighet helt kan motbevisas med Smarts teori när mycket annat tyder på att det finns ett samband.

Flera studier visar att det också finns stora skillnader i vilka typer av brott kvinnor respektive män begår och hur själva brottstillfällena ser ut, vilket också kan kopplas till stereotypa föreställningar om manlighet och kvinnlighet. Män begår ofta brott i allmänheten medan kvinnor begår brott i situationer där de är ensamma. (Karlsson & Pettersson 2003; Hollari 2008; Miller 2007). Nästan alla anmälda våldsbrott begås av män och de begår generellt grövre brott än kvinnor (Hollari 2008), något som stämmer överens med de stereotypa

föreställningarna som finns om hur våld snarast fungerar som ett verktyg för att visa på manlighet och att man inte är ”svag, feg, feminin eller homosexuell” (Karlsson & Pettersson 2003, s. 5). Kvinnor som begår våldsbrott agerar oftast våldsamt mot andra kvinnor (Hollari 2008; Karlsson & Pettersson 2003). I dessa fall handlar det alltså om att överordna sig andra kvinnor snarare än män (Karlsson & Pettersson 2003). Kvinnor begår främst lindrigare brott som är närmare gränsen till definition av vad som är brott (Bäckman et al. 2018).

2.3 Föräldraskap ur ett genusperspektiv

Tidigare forskning visar på hur vi, trots försök att uppnå jämställdhet i familjefrågor, ändå lever i ett samhälle med olika förväntningar på mammor respektive pappor. Wall & Arnold (2007) har genomfört en kritisk diskursanalys på artiklar om familjefrågor och Evertsson, Boye & Erman (2018) har använt sig av både en kvantitativ undersökning samt genomfört kvalitativa intervjuer med par. Resultaten från studierna visar på att den mer traditionella synen på föräldraskap finns kvar i samhället, där mammor ses som den primära föräldern och har ett huvudansvar för sina barn (Wall & Arnold 2007; Evertsson, Boye & Erman 2018).

Tidigare forskning visar däremot att synen på män är i förändring. Tidigare sågs mannen som den som skulle försörja familjen, men enligt den nyare bilden på faderskap kännetecknas den ”nye mannen” av att vara omsorgsfull, närvarande och barnorienterad, något som tidigare setts som mer kvinnligt (Evertsson, Boye & Erman 2018; Wall & Arnold 2007). Även Kjellberg (2013) kommer fram till samma slutsatser i sin studie som är baserad på både enskilda intervjuer och fokusgruppsintervjuer med män som har olika religion, etnicitet och sexualitet. Denna studie utgick från diskursteori och teorier om maskulinitet. Trots bilden av den ”nye mannen” och jämställdhetsreformerna som genomförts är det fortfarande mammor som tar ut den största delen av föräldraledigheten (Evertsson, Boye & Erman 2018), och som även senare under barnets uppväxt tar större ansvar för både hushållssysslor och omvårdnaden av barnet (Evertsson, Boye & Erman 2018, Wall & Arnold 2007).

Vidare skriver Evertsson, Boye & Erman (2018) och Wall & Arnold (2007) att även om den ”nya kvinnan” enligt normen förväntas arbeta, så ska kvinnan fortfarande basera sina val i livet på vad som är bäst för barnet. Moderskapet förväntas prioriteras över andra saker i livet, och mamman förväntas lägga ner mycket tid och engagemang i barnet. Normerna kring moderskap har därmed inte förändrats i och med det ”nya” faderskapet. Att inte leva upp till förväntningarna som dessa normer medför kan leda till starka känslor av skuld och skam för mammor. (Evertsson, Boye & Erman 2018; Wall & Arnold 2007). Många föräldrar, och då främst mammor, beskrev i studien hur de tvivlar på sin egen föräldraförmåga och uttryckte att de ifrågasätter om de är ”rätt sorts” mamma som gör det som är bäst för sina barn (Wall & Arnold 2007).

I en studie gjord av Baldwin (2018) intervjuades 20 mammor som avtjänat fängelsestraff. I dessa intervjuer framkom det att alla intervjuade mödrar kände en stor skam och de upplevde att andra såg dem som dåliga mammor på grund av de brott de begått. Detta berodde delvis på att kvinnorna satt i fängelse och därför inte kunde träffa sina barn så ofta som de ville, men också på det faktum att de kände sig misslyckade i sitt moderskap på grund av den stämpel de fått som kriminella. Mammorna i studien såg möjligheten att vara en god mamma som

förstörd för alltid på grund av det brott de begått. (Baldwin 2018). Denna uppfattning blir även tydlig i en studie av Sharpe (2015), som intervjuat 19 mödrar med en kriminell bakgrund och som använt sig av grundad teori samt teori om stigma. Även dessa kvinnor upplevde att de blev sedda som både sämre kvinnor och sämre mammor på grund av de brott de begått, och att denna uppfattning fanns kvar en lång tid efter det att personerna slutat begå brott (Sharpe 2015).

2.4 Myndighetsutövande ur ett genusperspektiv

Enligt Regeringsformen 1:9 (1974: 152) ska alla behandlas lika inför lagen men studier visar att detta inte sker i praktiken. I en svensk studie gjord av Ahola (2010) simulerades 300 rättsfall, och resultatet visade att kvinnor fick lindrigare straff än män. Dessutom påverkades rättens bedömning av om kvinnornas utseende stämde överens med stereotypa föreställningar. Kvinnliga förövare behandlades oftare som offer, och kvinnornas bakgrund togs i beaktande för att förklara deras beteende. (Ahola 2010). Även i en rapport från Åklagarmyndigheten (2007) visade det sig att kvinnor särbehandlas i påföljdsfrågor, vilket kom att benämnas som ”kvinnorabatt”. En lägre andel av kvinnorna dömdes till fängelse inom alla brottskategorier, och fler kvinnor dömdes istället till skyddstillsyn eller en villkorlig dom. (Åklagarmyndigheten 2007). Tidigare forskning tyder också på att en större andel av kvinnorna döms till rättspsykiatrisk vård. I sin studie utformade Yourstone, Lindholm, Grann & Svenson (2008) ett fall som rättspsykiatriker, domare och psykologistuderter fick ta del av. Deltagarna tog del av samma fall, däremot fick hälften av deltagarna information om att förövaren var man, och hälften fick information om att förövaren var kvinna. Resultatet visade på att den kvinnliga förövaren oftare bedömdes vara allvarligt psykiskt störd och därmed lämplig för rättspsykiatrisk vård. (Yourstone et al. 2008).

Synen på män respektive kvinnor skiljer sig åt även inom kriminalvården. Detta framkommer i de personutredningar som genomförs av kriminalvården inför rättegångar som ett hjälpmedel för att välja påföljd. I en studie av Horn & Evans (2000) genomfördes en jämförelse av nästan 7000 personutredningar där man fann skillnader både i påföljdsförslaget och i vilka typer av problematik som kunde urskiljas hos de tilltalade. Kvinnor bedömdes oftare lämpliga för påföljder som skyddstillsyn och samhällstjänst medan fängelsestraff oftare föreslogs till män. Deane (2000) fick liknande resultat i sin studie där 152 personutredningar undersöktes. Horn & Evans (2000) beskriver vidare att kvinnors kriminalitet ansågs ha sitt ursprung i den tilltalades psykiska ohälsa medan det hos män ansågs vara vanligare med strukturella orsaker såsom arbetslöshet och brist på fritidsintressen.

Gällande föräldraskap visar tidigare forskning att traditionella föreställningar om moderskap och faderskap finns kvar hos socialarbetare. Även där är den dominanta diskursen är att mammor ses som primärt ansvariga för omvårdnaden av sina barn (Nygren, Walsh, Ellingsen & Christie 2019; Strega, Fleet, Brown, Dominelli, Callahan & Walmsley 2008; Bangura Arvidsson 2003). Strega et al. (2008) har genomfört en kvalitativ studie baserad på 282 vårdnadsutredningar. Resultatet av studien visade att papporna till stor del marginaliserades och uteslöts som alternativ vårdnadshavare då de sågs som frånvarande och farliga. Papporna som ansågs vara en risk för sina barn eller för mamman fick i utredningarna ingen möjlighet till att utvecklas eller förändras, och majoriteten av papporna kontaktades inte alls av

socialtjänsten. Ofta skuldbelades även mammorna i fallen där papporna var våldsamma, för att de inte skyddat sina barn. (Strega et al. 2008). Nygren et al. (2019) använde sig av fokusgruppsintervjuer med socialarbetare, där intervjupersonerna fick diskutera ett påhittat fall. Det visade sig att fokus inte flyttades till pappans möjlighet att ha vårdnadsansvar över sina barn, även om mammans situation var problematisk. Istället utgick socialarbetarna från att mamman skulle förändra sitt problematiska beteende. Socialarbetarna hade ofta en bild av att pappan skulle konsulteras, dock inte för att undersöka pappans möjligheter till vårdnad, utan för att man skulle få deras bild av familjens situation och dess problembild. Studien visar däremot att detta brast i praktiken. (Nygren et al. 2019).

Bangura Arvidsson (2003) studerade i sin avhandling av socialtjänsten ifrågasatta pappor samt vilken relation papporna har till sina barn. Hon har studerat barnavårdsutredningar och intervjuat både socialsekreterare och pappor som varit aktuella hos socialtjänsten. I utredningarna framkom det att barnen hade ett behov av sin pappa i sitt liv, däremot var beskrivningen av papporna fragmentarisk och bristfällig. Även i intervjuerna uttryckte socialsekreterarna ett behov av en manlig förebild men uttryckte samtidigt vikten av att barnen skulle skyddas från papporna. Socialsekreterarna visade sig upprätthålla stereotypa föreställningar om föräldraskap trots att de försökte medverka till utvecklingen av ett modernt föräldraskap. Bedömningskriterierna var snarlika för mammor och pappor, men studien visade att det var mer fokus på att mammorna skulle uppnå dem. I intervjuerna med papporna framkom att de kände en klivenhet och ambivalens för sitt eget föräldraskap, och att de upplevde att de var missförstådda i kontakt med sociala myndigheter. De uttryckte desperation, maktlöshet och en känsla av stämpling. (Bangura Arvidsson 2003).

Petersson (2006) analyserade hur mammor respektive pappor framställdes i 26 utredningar gällande placeringar av barn enligt Socialtjänstlagen (2001:453, SoL) och lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Studien visade att utredningarna till en början fokuserade på modern som otillräcklig för att motivera en placering. Här baserades utredningarna på stereotypa antaganden om att det var mamman som förväntades ha huvudansvaret för barnens omsorg medan pappan inte förväntades vara lika närvarande. Därmed blev det mamman som stod i fokus i utredningen och så länge pappan höll sig på avstånd blev hans omsorgsförmåga inte aktuell att utreda. Om pappan däremot bodde tillsammans med barnen eller motsatte sig en placering inkluderades hans eventuella problematik som exempelvis kriminalitet i utredningarna. Senare i utredningarna gick det att utläsa en syn på föräldraskap som stämmer bättre överens med rådande politiska ideal, att båda föräldrar bör ha ett gemensamt ansvar för barnen. Socialtjänsten motiverade då i utredningarna att deras insatser skulle bidra till ett mer jämställt föräldraskap, en norm vilken socialtjänsten menade att familjen sedan tidigare avvek från. (Petersson 2006).

Forskning om vårdnadstvister i Sverige visar att domstolens avgöranden däremot inte påverkades av könsnormer. Schiratzki (2008) har studerat 181 hovrättsdomar rörande vårdnad, boende och umgänge. Mammorna fick oftare ensam vårdnad om barnen än papporna, däremot menar Schiratzki att detta inte beror på någon könsdiskriminering från domstolen. Att vårdnaden till större del tillföll mammorna motiverades utifrån att det oftast var hos mamman som barnen hade varit stadigvarande boende och att barnens behov av

kontinuitet därmed bäst tillgodosågs genom att de fick bo kvar där. (Schiratzki 2008). En slutsats som kan dras av detta är att även om domstolarna inte påverkas av normer om moder- respektive faderskap, upprätthåller familjerna fortfarande dessa normer själva.

2.5 Bemötandets betydelse

Något som framgår i en mängd olika studier är hur stor roll bemötande från olika myndighetskontakter spelar. En återkommande slutsats är att ett positivt bemötande och en positiv relation till sin socialarbetare i många fall kan kompensera för de i övrigt negativa konsekvenser myndighetskontakten kan innebära (Buckley, Carr & Whelan 2011; Coady, Hoy & Cameron 2013; Mason 2012; Baldwin 2018). Buckley, Carr & Whelan (2011) har genomfört 67 intervjuer med föräldrar och tonåringar som var aktuella hos socialtjänsten. Coady, Hoy & Cameron (2013) intervjuade 18 pappor som nyligen avslutat sina kontakter med socialtjänsten rörande sina barn. Båda studierna visar att ett gott bemötande från socialtjänsten i just föräldrafrågor var av en stor vikt. Många föräldrar tvivlade på sin föräldraförmåga, speciellt om sociala myndigheter var inblandade. Dessa föräldrar hade ofta upplevelser av att klassas som misslyckade föräldrar på förhand av myndighetspersoner, och menade att detta gjorde att upplevelsen av myndighetskontakten blivit ännu sämre. Likaså påverkades den egna självkänslan i föräldraskapet till det sämre. (Coady et al. 2013; Baldwin 2018). Även mammor som avtjänat fängelsestraff menade att bemötandet av personalen i fängelsemiljön var avgörande för deras självkänsla i sitt föräldraskap, både under tiden de avtjänade straffet och efter frigivningen (Baldwin 2018).

Lander (2003a) har i sin avhandling under ett år följt åtta narkotikabrukande kvinnor genom observationer och intervjuer. Kvinnorna berättade att deras självbild var starkt färgad av hur myndigheter såg på dem. Även dessa kvinnor vittnade om hur deras upplevelse av kontakten med myndigheter främst påverkats av hur de blivit bemötta och behandlade av myndighetspersonerna. Kvinnorna beskrev hur de ofta sågs som mindre vetande och som avvikande, vilket har befast känslan av utanförskap och förstärkt kvinnornas egna självbilder som missbrukande, och därmed även onormala kvinnor. (Lander 2003a).

2.6 Sammanfattning av forskningsfältet

Forskningsfältet visar att det finns stora skillnader mellan synen på kvinnor och män gällande både kriminalitet och föräldraskap. När det kommer till kriminalitet begår män, trots ökad jämställdhet, fortfarande brott i större utsträckning än kvinnor. Män står för de flesta våldsbrotten och begår generellt också fler brott ute i allmänheten medan kvinnor generellt begår lindrigare brott i sin ensamhet eller bland kvinnor. Detta kan förklaras utifrån stereotypa föreställningar om män, vilkas normativa egenskaper till större del överensstämmer med ett kriminellt beteende. För de kvinnor som begår brott innebär kriminaliteten ett större misslyckande, då de frångår stereotypa föreställningar om kvinnor. (Hollari 2008; BRÅ 2018; Karlsson & Pettersson 2003; Bäckman et al. 2018). Studier visar också att mammor känner en stor skam och att de upplever att andra ser dem som dåliga mammor när de har begått brott, vilket är en uppfattning som visat sig stanna kvar långt efter de slutat begå brott (Baldwin 2018; Sharpe 2015).

När det kommer till föräldraskap visade det sig att männen ofta blir marginaliserade i kontakt med socialtjänsten. Även om socialarbetare uppvisar en medvetenhet om nya diskurser om ett jämställt föräldraskap, ser de på rutin fortfarande mamman som den primära föräldern. Mammor får större möjligheter att förändra sitt beteende medan pappor riskerar att bli betraktade som olämpliga utifrån sin problematik (Strega et al. 2008; Nygren et al. 2019; Bangura Arvidsson 2003). Vid placeringar enligt SoL eller LVU visar en studie att det var mammorna som ensammas framställdes som otillräckliga, då papporna inte förväntades ha samma ansvar för barnen och därmed till viss del uteslöts (Petersson 2006).

Gällande bemötande visar flera studier att upplevelsen av bemötandet från känsliga myndighetskontakter spelar en avgörande roll för föräldrarnas upplevelse samt att det påverkar deras egen självkänsla gällande föräldraskapet. (Coady et al. 2013; Baldwin 2018). Studier har även visat att upplevelsen av bemötandet från myndighetskontakterna haft betydelse för om kvinnor identifierat sig som misslyckade för att de blivit behandlade som onormala kvinnor (Lander 2003a).

Tidigare forskning indikerar att denna studie är relevant att göra eftersom mycket tyder på att det finns skillnader mellan synen på män och kvinnor kopplat till både kriminalitet och föräldraskap. Det saknas däremot forskning som undersöker och jämför kvinnors och mäns egna upplevelser av myndighetskontakters påverkan och hur deras upplevelser kan kopplas till teorier om stigma och stämpling. Eftersom det rör sig om en kunskapslucka anser vi att vår studie är av relevans då det är av stor vikt att få ta del av upplevelser av hur myndigheter bemöter enskilda och vilken påverkan detta har. Myndigheter riskerar annars att både bidra till och upprätthålla klienters identitet som avvikande och den ojämställdhet som finns i samhället.

3 TEORETISKA PERSPEKTIV

I detta kapitel presenteras de teoretiska modeller som studien utgår från vilka är genusteori, stämplingsteori och teori om stigma. Då både de teoretiska modellerna och vår studie utgår från socialkonstruktivismen, väljer vi att inleda med en kort presentation av den under rubriken *Vetenskapsfilosofisk utgångspunkt* innan vi beskriver de teoretiska modellerna under rubrikerna *Genusteori* och *Teorier om avvikelse*.

3.1 Vetenskapsfilosofisk utgångspunkt

Vi kommer i denna studie ha en socialkonstruktivistisk ansats. Grundprinciperna för denna ansats är att kunskapen om världen inte är en neutral avspegling, utan snarare en produkt av vårt sätt att se på och kategorisera världen. (Payne 2008; Berger & Luckmann 1966). Berger & Luckmann (1966) menar att strukturer och normer i samhället påverkar aktörerna, alltså människorna, samtidigt som det är aktörerna som skapar strukturerna och normerna genom att göra dem till sin verklighet.

Sättet vi ser på världen är historiskt och kulturellt präglad, och all kunskap konstitueras och upprätthålls genom olika sociala processer. De tre viktigaste sociala processerna är externalisering, objektivering och internalisering. Externalisering innebär att vi, ofta genom interaktion med andra, lägger våra subjektiva meningar och värderingar utanför oss. Objektivering handlar om hur dessa subjektiva meningar blir en gemensam, objektiv verklighet. Denna verklighet internaliserar vi sedan, vilket innebär att andras yttringar om subjektiva meningar blir subjektivt meningsfulla för oss själva. (Berger & Luckmann 1966). På detta sätt blir det som finns i våra tankar, normer och värderingar till något som tas för givet som en objektiv verklighet.

Enligt socialkonstruktivismen är synen på sociala problem och vad som ses som problem inte neutral. Sociala problem uppstår när en grupp människor uttalar sig om en händelse eller ett fenomen som problematiskt, som något som behöver politiska och sociala ingripanden. Det sociala problemet är därmed inte problematiskt i sig utan uppstår när en grupp människor uttalar sig om det. (Payne 2008, s. 240–241).

3.2 Genusteori

Begreppet genus skiljer sig från kön på så sätt att kön beskriver den biologiska skillnaden mellan kvinnor och män, medan genus snarare relateras till olika normativa föreställningar som tillskrivs kvinnor och män. Genus är alltså ett socialt konstruerat fenomen som skapas i interaktion med andra. Genusteori problematiserar konstruktionen av kön, belyser de stereotypa föreställningar som finns kring kvinnor och män, samt visar på de maktstrukturer som finns mellan män och kvinnor (Hirdman 1988; Lander 2003b; Pettersson & Tiby 2003).

De normativa föreställningarna som finns om män och kvinnor skiljer sig åt, precis som enligt socialkonstruktivismen, mellan olika historiska tidsperioder och kulturer, och skapas och reproduceras genom vårt sätt att tala. Den sociala interaktionen med andra innebär att vi delar med oss av kunskaper, föreställningar och normer i samtal. (Lander 2003b; Nationella sekretariatet för genusforskning 2016).

Hirdman belyser även andra processer som är av betydelse när det kommer till att skapa och reproducera stereotypa föreställningar om män och kvinnor. Utöver interaktionen har även den så kallade kulturella överlagringen en stor betydelse, vilken innebär att de föreställningar vi har om män och kvinnor förs vidare mellan generationer. Utöver det finns även den sociala integrationen, som innefattar hur män och kvinnor hålls åtskilda i samhället på olika sätt, bland annat genom arbetsdelningen och de sysslor som ses som manliga respektive kvinnliga (Hirdman 1988).

En av genusteorins grundprinciper handlar om hur mannen ses som normen i många sammanhang. Hirdman beskriver hur ”det är män som är människor, därmed utgör de normen för det normala och det allmängiltiga” (Hirdman 1988, s. 8). Den manliga normen, och den kvinnliga underordningen som kommer utav detta, är tydlig inom många olika områden. Ett sådant område, som också är av stor relevans för denna studie, är den manliga normen som finns inom just kriminalitet och brottsligt beteende.

I denna uppsats kommer begrepp som *manligt* och *kvinnligt* syfta till genus. Vi kommer att förstå genus som ett resultat av socialt och kulturellt fastställda normer och värderingar som kopplas till de biologiska könen. I uppsatsen kopplas begreppet *mamma* till föreställningar om kvinnlighet och begreppet *pappa* kopplas till föreställningar om manlighet.

3.3 Teorier om avvikelse

I uppsatsen kommer vi förstå avvikelse som något som skiljer sig från de förväntningar som finns utifrån de normer och värderingar som existerar i ett samhälle. Den avvikande personen har alltså ett beteende som skiljer sig från ”det normala” i kontexten personen befinner sig i. Vad som räknas som normalt skiljer sig åt mellan olika tidsperioder och kulturer, och skiljer sig åt mellan olika personer, bland annat beroende på personens etnicitet, kön och umgänge. Enligt både teorin om stigma och stämplingsteorin är avvikelse något som inte står i direkt relation till det avvikande beteendet, utan är ett resultat som är socialt konstruerat beroende av hur omgivningen bemöter och värderar avvikelsen och den avvikande personen. (Becker 2006; Goffman 2014).

Goffman (2014) beskriver begreppet stigma som en relation mellan en utmärkande egenskap och framställningen av stereotyper. Han beskriver hur egenskapen i sig varken behöver ”vara misskrediterad eller positivt värderad” (Goffman 2014, s. 11), utan att stigmat ligger i relationen mellan egenskapen och omgivningens uppfattning om personen. Stigma kan delas in i tre olika varianter, vilka är kroppsliga stigmat, karaktärsstigmat och tribala stigmat. I vår uppsats är karaktärsstigmat det mest relevanta. Denna typen av stigma beskrivs som ”fläckar på den personliga karaktären vilka uppfattas som viljesvaghet” (Goffman 2014 s. 11), och kan till exempel handla om ett alkohol- eller narkotikaberoende eller kriminalitet. (Goffman 2014).

Även Beckers (2006) stämplingsteori är relevant för att förklara hur omgivningens bemötande påverkar personers egen självbild. Den centrala poängen med stämplingsteorin är att personer som bryter mot olika regler stämplas som avvikare av gruppen som reglerna finns inom. Dessa regler kan vara formella, såsom lagar, men också informella, vilket kan vara oskrivna

regler och sociala koder (Becker 2006, s. 17). Stämplingen som avvikare sker genom att omgivningen tillämpar olika typer av sanktioner och regler mot den avvikande personen. Gruppen som inledningsvis stämplat en person som avvikande fortsätter sedan uppmuntra personen att bete sig på det avvikande sättet för att leva upp till deras förväntningar. Personen som stämplats som avvikare kommer i förlängningen börja se sig själv som en avvikare, och se stämpeln som en del av sin personlighet. Avvikaren kommer därmed fortsätta bete sig på det avvikande sättet för att leva upp till både sina egna och omgivningens förväntningar (Becker 2006, s. 35–45).

Enligt stämplingsteorin finns fyra huvudsakliga typer av avvikelse:

1. Konformt beteende, vilket beskrivs som en person som både följer reglerna och som av andra uppfattas följa reglerna.
2. Rent avvikande, vilket är en person som bryter mot reglerna, och uppfattas göra detta.
3. Falsk anklagelse, vilket innebär att andra uppfattar att personen bryter mot reglerna trots att denne inte gör det.
4. Hemligt avvikande, vilket innebär att en person bryter mot reglerna men att omgivningen tror att personen inte gör det. (Becker 2006, s. 31–32).

Goffman beskriver hur avvikande personer i möten med ”normala” personer kan komma att behandlas som mindre vetande och ifrågasättas. Denna beskrivning av möten förutsätter att den avvikande personen är det som i stämplingsteorin kallas för rent avvikande. Den avvikande personen riskerar i dessa möten ses som ännu mer stigmatiserad och misskrediterad. I möten med ”normala” är det inte heller ovanligt att avvikande personer försöker dölja sitt avvikande beteende och därmed undvika de spänningar som kan uppstå under sociala kontakter (Goffman 2014, s. 21–25). Goffman beskriver också en ambivalens till att umgås med den egna gruppen, de likasinnade med samma stigmatiserade karaktärsdrag. Å ena sidan beskrivs hur det kan kännas som att den avvikande personen av naturliga skäl hör dit, och att man bara inom den egna gruppen kan känna sig godtagen som en normal människa (Goffman 2014, s. 28). Å andra sidan menar Goffman att ju mer en avvikande person omger sig av normala, desto mindre kommer han uppleva sig som stigmatiserad (Goffman 2014, s. 119–125). Ett sätt att hantera denna känsla kan vara att ta avstånd från de som ses som mer avvikande än en själv (Goffman 2014, s. 118).

I denna uppsats kommer användningen av begrepp som *avvikare* och *normala* utgå från Goffmans teori om stigmatisering.

3.4 Sammanfattning av teorierna

Utifrån den socialkonstruktivistiska ansatsen har teori om genus, teori om stigma och stämplingsteori presenterats. Dessa belyser vilken inverkan normer har och vilken betydelse det kan få för enskilda individer, vilket är ytterst relevant för denna studie att analysera. Utifrån att vi kommer intervjuva personer som är öppna och medvetna om att de haft ett avvikande beteende gentemot det ”normala” och därmed har varit ”rent avvikande”, blir teori

om stigma relevant för att kunna analysera hur stigmatiseringen skildrar sig i intervjupersonernas erfarenheter. Utifrån stämplingsteorin är det relevant att analysera om de har några erfarenheter av att stämplas i kontakt med myndigheter och om de fortfarande uppfattas som avvikande efter att de har lämnat kriminaliteten.

Syftet med studien är även att undersöka om det finns några skillnader mellan mäns och kvinnors upplevelser och därmed är genusteorin användbar då den problematiserar hur kön konstrueras och reproduceras. När vi analyserar intervjupersonernas erfarenheter är det relevant att i första hand se hur samhälleliga normer och föreställningar påverkar dem. I analysen kommer vi undersöka om vi kan urskilja föreställningar om manlighet respektive kvinnlighet i deras upplevelser.

4 METOD

I detta kapitel presenteras valet av metod. Vi har utifrån en fenomenologisk ansats och en kvalitativ metod genomfört enskilda intervjuer med medlemmar i organisationen Kriminellas Revansch i Samhället (KRIS). Det insamlade intervjumaterialet har analyserats utifrån en tematisk analysmetod. Vi kommer slutligen presentera hur vi har förhållit oss till reliabilitet, validitet och generaliserbarhet samt föra en diskussion om etiska överväganden.

4.1 Metodologisk ansats

Studien utgår från en fenomenologisk ansats då vi vill undersöka våra intervjupersoners upplevelse av verkligheten. Fenomenologin utgår från de socialkonstruktivistiska grundantaganden som beskrivs i teorikapitlet och innebär att få en förståelse för sociala fenomen genom att ta del av aktörernas perspektiv. (Kvale & Brinkmann 2014, s. 44; Padgett 2008, s. 35). Studien syftar till att förstå hur föräldrar med en kriminell bakgrund har upplevt sina myndighetskontakter och utgår därmed från intervjupersonernas subjektiva upplevelser. Av den anledningen passar den fenomenologiska ansatsen vår studie. Padgett (2008, s. 35) menar att den fenomenologiska ansatsen förutsätter att deltagarna delar en specifik livserfarenhet och att syftet är att hitta kärnan eller gemensamma teman i intervjupersonernas erfarenheter. Vidare handlar det inte bara om att undersöka själva erfarenheterna utan även kontexten och förutsättningarna för dessa erfarenheter. (Padgett 2008, s. 35). Vidare beskriver Kvale & Brinkmann (2014, s. 44) hur en fenomenologisk ansats utgår från intervjupersonernas upplevda livsvärld, men också påverkas av oss som forskare. Den kunskap som produceras i intervjuerna påverkas av forskaren på så sätt att det som intervjupersonen berättar sker i interaktion med forskaren. Med en annan forskare är det därför möjligt att resultatet av forskningen blir ett annat beroende på den mellanmännsliga dynamiken dem emellan. Det är också forskaren som försöker beskriva och förstå vad intervjupersonen säger. Det innebär att forskaren tolkar det som sägs och sättet det sägs på för att förstå meningen i de teman som finns i intervjupersonens livsvärld. (Kvale & Brinkmann 2014, s. 44–52).

4.2 Urval

Vi har gjort vårt urval av intervjupersoner genom att ha som krav dels att intervjupersonerna är föräldrar och dels att de har begått brott, men att de idag lever ett laglydigt liv. Vi har funnit våra intervjupersoner genom att höra av oss till så kallade gate-keepers på organisationen KRIS i olika delar av Mellansverige, vilka har förmedlat kontakt till andra medlemmar i organisationen. Trost (2005, s. 119) beskriver hur användningen av gate-keepers kan komma att medföra ett mindre representativt urval, i och med att de kan ha egna åsikter om vilka personer som kan vara intressanta för studien utifrån deras egna erfarenheter och kunskaper om ämnet.

Sättet vi valt intervjupersoner på kallas enligt Trost (2005, s. 117–120) för ett strategiskt urval. Detta urval är inte representativt, eftersom vi ställt krav på att våra intervjupersoner ska vara föräldrar och ha begått brott men idag leva ett laglydigt liv. Många personer, bland annat de som valt att lämna en kriminell livsstil utan att söka sig till en organisation samt de som valt att söka sig till andra organisationer än KRIS, kommer därför att uteslutas. Detta innebär

att resultatet av vår studie inte kommer vara representativt. Trost (2005, s. 120–121) menar dock att detta inte behöver vara problematiskt i kvalitativa studier, då inga urval vid kvalitativa studier kan bli statistiskt representativa, och att det därför inte heller bör vara en målsättning. Utöver detta kommer endast kategorierna man och kvinna inkluderas i uppsatsen för att kunna svara till syftet och för att kunna jämföra deras erfarenheter utifrån föreställningar om manlighet och kvinnlighet, vilket förutsätter att intervjupersonerna definierar sig som man respektive kvinna.

4.3 Datainsamling

Vi har genomfört en kvalitativ studie med djupgående intervjuer, vilket Trost (2005, s. 14) beskriver som användbart när man vill undersöka människors tankar och åsikter om ett visst fenomen. Trost (2005, s. 23) beskriver vidare hur kvalitativa intervjuer går ut på att förstå intervjupersonens tankar, erfarenheter och upplevelser, vilket är syftet med vår studie. Vi intervjuade 10 personer, vilket Padgett (2008, s. 36) skriver är ett rimligt antal för en fenomenologisk ansats. Utifrån den fenomenologiska ansatsen ska intervjupersonerna egentligen intervjuas mer än en gång för att nå den djupare förståelsen (Padgett 2008, s. 36). Detta kunde vi dock inte göra på grund av uppsatsens omfång och avsaknad av tid.

Intervjuerna som genomfördes var semi-strukturerade. Intervjuguiden (se bilaga 2) hade öppna frågor som var utformade för att få den information av intervjuerna som efterfrågades utifrån studiens syfte. Frågorna var standardiserande, och vi försökte formulera dem så tydligt och entydigt som möjligt utan att vara värderande. Eftersom männens och kvinnornas svar skulle kunna jämföras fanns det ett syfte med att ställa samma frågor till alla intervjupersoner. (Padgett 2008, s. 107). Under varje fråga fanns flera förslag på följdfrågor för att underlätta vid intervjutillfället och påminna oss om vad vi ville få ut av frågorna. Följdfrågorna möjliggjorde att gå djupare och exemplifiera när vi ansåg att det behövdes för att få så djup och riklig information som möjligt utifrån studiens syfte (Padgett 2008, s. 111–112). Följdfrågorna anpassades efter vad intervjupersonerna svarade och alla följdfrågor ställdes inte till alla intervjupersoner då det visade sig att de inte blev relevanta utifrån vad intervjupersonerna svarade på de tidigare frågorna (Padgett 2008, s. 107).

Utifrån att vi ville undersöka långvariga effekter av stämpling ställdes en del retrospektiva frågor, något som Trost (2005, s. 80–81) beskriver att det finns svårigheter med. Ofta ger retrospektiva frågor svar på hur intervjupersonerna i efterhand ser på hur det var då, snarare än hur det faktiskt var vid själva tillfället. I och med att vi endast var intresserade av intervjupersonernas upplevelser behövde inte detta innebära ett problem i vår studie. Vi inkluderade däremot utifrån Trosts rekommendation mer konkreta frågor i just de retrospektiva delarna av vår intervju genom att be intervjupersonerna ge exempel och berätta om specifika situationer. (Trost 2005, s. 80–81).

Vi reflekterade även över i vilken följd frågorna ställdes. Vi inledde intervjun med att be intervjupersonen berätta om sig själv. Detta är av intresse utifrån studiens syfte men också positivt för att bygga upp ett förtroende och skapa en mer personlig relation. Vi ställde enklare frågor i början innan vi gick in på de frågor som kan upplevas vara av mer känslig karaktär. (Trost 2005, s. 64–65; Padgett 2008, s. 107).

Kvale & Brinkmann (2014, s. 46–52) berättar om den maktobalans som finns i intervjusituationer. Intervjuaren styr samtalet utifrån sin vetenskapliga kompetens till att enbart handla om delar av intervjupersonens livsvärld. Intervjuaren bestämmer därmed vad samtalet ska handla om och avgör vad som är relevant att fråga vidare om. Ett annat problem kan vara att intervjuaren får tolkningsmonopol då det är intervjuaren i sin roll som forskare som tolkar och rapporterar vad intervjupersonen menade. (Kvale & Brinkmann 2014, s. 46–52). Utifrån detta finns det en risk att vi i vår studie gick miste om relevanta erfarenheter, ifall vi hade en för snäv uppfattning om vad som är relevant att fråga om utifrån vår förkunskap. Det finns även en risk att vi tolkat intervjupersonernas svar felaktigt. Genom att ställa följdfrågor hoppas vi att deras upplevelser förtydligats och att detta på så vis kunnat undvikas.

Vi har använt oss av ett så kallat bekvämlighetsurval vilket Trost (2005, s. 120) beskriver som att ”man tar vad man råkar finna”. Vi har genomfört intervjuer med de personer som våra gate-keepers rekommenderat och förmedlat kontakt med. Sex av intervjuerna bokades in i förväg och fem av intervjuerna genomfördes med intervjupersoner som valde att delta efter ett besök på organisationens lokal. En intervju som var bokad i förväg ställdes in på grund av sjukdom och kunde inte bokas om på grund av den begränsade tiden. En intervju inkluderades inte i studien då intervjupersonen inte svarade på någon av våra frågor på grund av bristande språkliga kunskaper. Det är därför nio intervjuer som utgör vår empiri. Vi ville intervjua både män och kvinnor och fick en jämn fördelning även om vi använde oss av bekvämlighetsurvalet, då empirin baseras på intervjuer med fem män och fyra kvinnor.

Intervjuerna varade mellan cirka 20 minuter och 1 timme och 50 minuter. De flesta intervjuerna varade ungefär 30 min. Det är därmed ett avsteg från universitetets norm om 10 intervjuer på 45 minuter vardera. Vi upplever däremot att vi har uppnått den mättnad som uppsatsen krävde då materialet var mer än tillräckligt att analysera utifrån studiens syfte. Intervjuerna hölls i organisationens lokaler efter deras önskemål, vilket kan upplevas tryggt och bekvämt för intervjupersonerna samt gav en möjlighet att hålla intervjuerna i enskildhet (Padgett 2008, s. 107). Vi hade från början planerat att genomföra intervjuerna med en intervjuare, vilket Trost (2005, s. 46) beskriver som passande i enskilda intervjuer. Vid flera av intervjutillfällena föreslog dock intervjupersonerna att vi båda skulle medverka vid intervjuerna, varför vi valde att göra det på samtliga intervjuer efter att ha försäkrat oss om att det var okej med intervjupersonerna. Trost (2005) beskriver att även detta har fördelar, både för intervjuerna och för intervjupersonerna. Att vara två intervjuare kan bidra till att en större mängd information kan samlas in och att intervjuerna får en större förståelse för materialet, samtidigt som det kan kännas tryggt för intervjupersonen om ämnesområdet kan uppfattas som känsligt (Trost 2005, s. 46).

4.4 Dataanalys

I vår analys har vi använt oss av en tematisk analysmetod. Denna metod beskrivs av Braun & Clarke (2006) som teoretiskt och epistemologiskt obunden och därmed flexibel och användbar vid just kvalitativa metoder. Redan vid intervjutillfällena samt vid transkriberingen skedde en inledande överblick av materialet där initiala koder och teman började framträda (Trost 2005, s. 125). Vi har sedan kodat och kategoriserat citat ur intervjuerna, genom att läsa igenom allt material och koppla olika nyckelord till olika delar av materialet. Detta beskriver Kvale &

Brinkmann (2014, s. 241) som viktigt att göra för att underlätta senare identifiering av teman. Vi använde oss av en så kallad datastyrd kodning, vilket enligt Kvale & Brinkmann (2014, s. 242) innebär att vi inte hade förbestämda koder utan utvecklade koderna utifrån det insamlade materialet. Vidare skriver de att koderna kan bestå av i stort sett vad som helst, och nämner handlingar, händelser, normer och relationer som exempel. Koderna ska bryta ner materialet i mindre bitar utan att tillföra något nytt. (Kvale & Brinkmann 2014, s. 242).

Kopplat till vår fenomenologiska ansats tolkade vi det som intervjupersonen uttalade för att bättre förstå intervjupersonens livsvärld. (Kvale & Brinkmann 2014, s. 44). Braun & Clarke (2006) förklarar vikten av att gå utanför det som intervjupersonerna explicit uttrycker och analysera uttalandena på en djupare nivå. Vi analyserade intervjupersonernas uttalanden bland annat genom att tillämpa ett teoretiskt ramverk för dessa där vi analyserade citaten utifrån teorier om stämpling, stigma och genus, men också genom att koppla citaten till den tidigare forskning vi funnit på området (Braun & Clarke 2006; Kvale & Brinkmann 2014, s. 249–258).

4.5 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

I denna studie använde vi begreppen validitet, reliabilitet och generaliserbarhet, vilka främst används vid kvantitativ metod men enligt Ruth (1991) även är användbara vid kvalitativ metod, även om begreppen får en annan innebörd inom denna forskningstradition. Ruth (1991) beskriver reliabiliteten, alltså tillförlitligheten i forskningen, som problematisk i kvalitativa studier eftersom de berör mänskliga aspekter snarare än fakta. Ruth menar därför att tillförlitlighetsfrågan i kvalitativa studier kommer att beröra forskarens egna förutsättningar och inställning till studien för att en annan forskare i ett annat sammanhang ska kunna få fram liknande resultat. Ruth menar också att tidpunkten för informationsinhämtningen påverkar resultatet och är relevant för frågan om reliabilitet. (Ruth 1991). Utifrån att våra intervjupersoner berättade om äldre händelser kan reliabiliteten i studien därmed minska. Tiden som gått kan sannolikt ha påverkat hur intervjupersonerna ser på sina upplevelser. Detta är oundvikligt utifrån valet av intervjupersoner, men något som vi försökt ta hänsyn till när vi utformat vår intervjuguide.

Validitetsfrågan i kvalitativ forskning beskrivs främst handla om relevansen i de data som studien baseras på. Detta innebär bland annat att intervjuerna måste hållas på ett så objektivt sätt som möjligt där forskaren undviker att ställa ledande frågor och värdera svaren. En annan aspekt av validitetsfrågan är att samla många olika källor som pekar mot en och samma tolkning av ett fenomen. (Ruth 1991). Utifrån detta har båda författarna gemensamt utformat intervjufrågorna och gemensamt analyserat svaren. Frågorna som ställdes i intervjuerna var öppna för att inte påverka svaren.

Aspekten om generaliserbarhet berör i vilken mån resultatet av studien kan användas i andra sammanhang med liknande förhållanden. Kvale & Brinkmann (2014, s. 312) menar att detta i kvalitativa studier främst handlar om att ge detaljerade beskrivningar av det fenomen som studeras. I studien förhåller vi oss till generaliserbarhetsaspekten genom att vi så detaljerat som möjligt beskrivit intervjupersonernas uttalanden, infogat citat i största möjliga mån, och argumenterat för vår tolkning av dessa uttalanden samt vilka slutsatser vi dragit av dessa.

4.6 Etiska överväganden

Ämnena som behandlas i denna uppsats är i många fall känsliga då kriminalitet, könsroller och föräldraskap kan väcka starka känslor, men detta är enligt Vetenskapsrådet (2002) inte en anledning till att inte forska om ämnena. Tvärtom menar de att det närmast vore oetiskt att avstå från att behandla ämnena (Vetenskapsrådet 2002, s. 5). Rogers (2012) beskriver vikten av att höra de enskilda som är i kontakt med myndigheter för att kunna identifiera ämnen som är viktiga för dem. Att få veta hur det sociala arbetets organisation och praktik mottas av enskilda bidrar med kunskap om vilka styrkor och svagheter som finns. Genom att inte inkludera enskildas upplevelser i den forskning som bedrivs riskerar denna att upprätthålla de enskildas förtryckta position. Även känsliga ämnen måste inkluderas i forskningen, trots att det kan vara komplext och utmanande, då det är till fördel för enskilda att få komma till tals och kunna påverka forskningen. (Rogers 2012). I vår studie har vi tagit hänsyn till Vetenskapsrådets riktlinjer och kommer genomföra vår studie enligt de fyra allmänna kraven om information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande. Vi kommer även ta hänsyn till kraven i GDPR.

Vetenskapsrådet (2002) beskriver att informationskravet innebär att intervjupersonerna ska informeras om syftet med studien, vad de som intervjupersoner kommer tillföra till studien samt kontaktuppgifter till den forskare som är ansvarig för studien. (Vetenskapsrådet 2002). Vi har i vår studie tagit hänsyn till detta genom att utforma ett informationsbrev (se bilaga 1) som intervjupersonerna tagit del av enligt de krav som Vetenskapsrådet ställer. Delgivningen av informationsbrevet har skett på olika sätt. Våra gatekeepers har tagit del av informationsbrevet via e-post. De intervjupersoner vi haft kontakt med på förhand över telefon har då muntligen fått information om studien. Några intervjupersoner har istället valt att delta när vi besökt på organisationens lokaler och då informerats om studien. Oavsett hur den första kontakten skett har alla intervjupersoner informerats om studiens syfte och tagit del av informationsbrevet, då vi vid alla intervjutillfällen delgett informationen.

Samtyckeskravet innebär att intervjupersonerna själva ska bestämma över sin medverkan och på vilka villkor personen deltar. (Vetenskapsrådet 2002). Vi har tagit hänsyn till samtyckeskravet genom att informera om att intervjupersonerna har rätt att när som helst avbryta sin medverkan, samt att det är upp till varje intervjuperson att själv bestämma vad de vill dela med sig av vid intervjutillfället. Vi har valt att inhämta muntligt samtycke istället för skriftligt samtycke för att inte behöva ha intervjupersonernas personuppgifter dokumenterade.

Konfidentialitetskravet innefattar hur intervjumaterialet förvaras och hur intervjupersonerna framställs i den slutliga uppsatsen. (Vetenskapsrådet 2002). Vi har tagit hänsyn till konfidentialitetskravet genom att inte låta någon utomstående ta del av det insamlade materialet, vilket intervjupersonerna också informerats om genom informationsbrevet. Intervjuerna spelades in med våra datorer där intervjufilerna också förvarades. I samband med att vi transkriberat intervjuerna raderade vi ljudfilerna. Både i transkriberingarna och materialet som presenterats i uppsatsen har intervjupersonerna och de faktorer som kan härleda uttalandena till dem, såsom namn och platser, anonymiserats.

Det sista kravet, nyttjandekravet, innebär att uppgifter om enskilda som inhämtats för forskning inte får användas till något annat än det specifika forskningsändamålet. (Vetenskapsrådet 2002). Detta har vi följt då inga uppgifter om intervjupersonerna har lämnats ut till utomstående.

Utifrån den europeiska dataskyddsförordningen (GDPR) finns det även krav på behandlingen av personuppgifter, och då vi behövde spela in våra intervjuer för att kunna transkribera dem har vi behövt behandla personuppgifter enligt GDPR. Utifrån Vetenskapsrådets riktlinjer har de inspelade intervjuerna förvarats på ett säkert sätt och sedan raderats. Vi anonymiserade allt som kan kopplas till enskilda personer och har skickat ut vårt informationsbrev och inhämtat muntligt samtycke. Studien har därmed även uppfyllt kraven enligt GDPR vid studentuppsatser. (Karlstads universitet 2019).

5 RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel kommer vi presentera och analysera det resultat vi fått fram av vårt intervjumaterial. Vi har valt att dela in materialet i tre övergripande teman vilka är *Kontakter med myndigheter*, *Stigma och stämpling* samt *Skillnader kopplat till genus*. Vi kommer presentera citat från våra intervjuer och sedan analysera dem utifrån våra valda teorier och tidigare forskning. Vi har valt att benämna intervjupersonerna (IP) med varsitt nummer. IP1-IP4 är kvinnor och IP5-IP9 är män.

5.1 Kontakter med myndigheter

I detta tema har vi valt att fokusera på vilken betydelse myndighetskontakter har haft för den enskilde för att besvara första frågeställningen. Våra intervjupersoner har alla haft kontakt med flera myndigheter och även om deras erfarenheter skiljer sig åt så har vi hittat gemensamma nämnare i deras upplevelser vilka vi valt att dela in i undertemana *Upplevelser av myndighetskontakter*, *Bemötande* samt *Individuell påverkan i kontakter med myndigheter*.

5.1.1 Upplevelser av myndighetskontakter

I detta undertema presenteras uttalanden om intervjupersonernas upplevelser av myndighetskontakter överlag. Många av våra intervjupersoner har negativa upplevelser av myndigheter medan några även har positiva erfarenheter, eller ser positivt på dem i efterhand. En gemensam upplevelse hos flera av intervjupersonerna är att kontakterna med socialtjänsten varit problematisk och att de inte fått den hjälp och det stöd de behövt, utan att de fått kämpa för att få sin vilja igenom. IP3 berättar hur hon upplevde detta:

Det kändes som ett, som en konstant kamp, alltså det var ett motstånd utan dess like. (IP3)

IP1 har liknande upplevelser och berättar om sin kontakt med socialtjänsten där hon ville placera sitt barn enligt SoL, men trots att hennes samtyckte fanns var tvungen att kämpa i två år för att socialtjänsten skulle placera hennes barn enligt SoL istället för LVU.

Men alltså jag fick kriga i två år för att få igenom en frivillig placering, det ska man heller inte behöva göra. (IP1)

IP2 berättar om hur hon ville ha hjälp och stöd för att kunna behålla sitt barn men upplevde att myndigheterna inte fanns där för henne, utan att hon var tvungen att kämpa för att få sin vilja igenom.

Det var tufft liksom, jag hade inte myndigheterna på min sida och sådär men jag visade verkligen och verkligen typ skrek det in i deras huvuden att jag ville verkligen ha hjälp och jag ville verkligen det här liksom. (IP2)

Citaten ovan visar att intervjupersonerna visste vilka insatser från socialtjänsten de ville ha och behövde men att de inte upplevde att de fick den hjälpen som de efterfrågade. IP4 upplevde till skillnad från intervjupersonerna ovan istället att socialtjänsten agerade för tillmötesgående, och hon önskar nu i efterhand att de inte hade varit det, då hon önskar att hon hade fått hjälp trots att hon inte ville det då.

Dom borde ha gripit in mycket tidigare. Idag så, då så såg jag ju inte det, då försökte man ju bara kringgå allting och släta över och dom köpte ju det och gjorde men dom skulle ju ha gjort något för längesen, dom skulle ju inte ha låtit det gå så långt som det gjorde. (IP4)

Flera av de intervjupersoner som upplevt kontakten med myndigheter som jobbig berättar om den tacksamhet de idag känner för den kontakt de haft. IP3 har berättat om några kontakter som fungerat mindre bra men att andra har fungerat exemplariskt.

När jag blev, fick åka iväg på min behandling, två år i det här när jag hade varit på behandling i fyra månader och genomgått en utredning utifrån min föräldraförmåga och när jag sen flyttade tillbaka till *stad*, så kontakten med socialtjänsten där, alltså den var enorm. Dom stöttade upp mig i allt så att jag kom upp på fötter, så att det är en solskenshistoria. Ja, den är helt magisk. (IP3)

IP2 berättar om hur hon upplevde de myndighetskontakter hon hade i samband med att hon lämnat sitt missbruk och fått sin son. Hon beskriver hur jobbiga hon upplevde myndighetskontakterna då, men att hon idag är tacksam för det som myndigheterna gjorde och för den hjälp hon fått. Hon berättar också om att hon idag har en förståelse för myndigheterna.

Så jag förstår ju dom idag, om att dom gjorde ju det dom kunde göra liksom men då var det ju väldigt så här pain, verkligen liksom. Jag ville ju bara be dom dra åt helvete liksom. Men så här i efterhand, jag kan tacka dom för att dom gjorde det dom gjorde liksom. (IP2)

Många av intervjupersonerna berättade om tillfällen där de blivit dåligt bemötta och situationer de menar är rena tjänstefel, vilket också påverkat deras upplevelse av myndighetskontakter mycket och för vissa lett till ett myndighetsförakt. Vi frågade alla intervjupersoner om de upplevde sig blivit diskriminerade eller orättvist behandlade av myndigheter eller myndighetspersoner, något som majoriteten av intervjupersonerna upplevde sig ha blivit. IP1 berättar att hon fick tilldelat sig beslut om LVU på sjukhuset strax efter födseln av sin dotter, vilket ledde till att socialsekreteraren senare blev avskedad.

Jag har varit förbannad på dom som har placerat bort min dotter också, fast jag har fått till en frivillig placering då, 2005. För hon vart ju LVU:ad redan, alltså innan hon föddes var hon LVU:ad. Och en halvtimme senare, eftersom jag vart akut kejsarsnittad, kom dom med LVU-papper och sticker under näsan på mig. (IP1)

IP1 berättar även om en gång när en socialsekreterare gav henne ett ultimatum om hon ville få sin behandling för missbruk beviljad. Socialsekreteraren bad sedan om ursäkt för händelsen.

Hon säger att "ja, du kan få behandling om du skriver på ett papper hos oss och lovar att du gör slut med X". (IP1)

IP7 berättar om flera exempel där polisen betett sig illa mot honom och hans familj. Han berättar här om hur de behandlade hans mamma.

Jag var misstänkt för någon skjutning, då väckte de min mamma med ett vapen mot huvudet, hon fick inte klä på sig kläderna, alltså man förnedrade henne i lägenheten, ställde sig och skratta åt henne, tvinga henne att sitta gränsle, alltså hon var helt naken, de tog hennes hemmanycklar och kasta dom på golvet och sa till henne att krypa efter dom, ja alltså man brutalt förnedrade henne. (IP7)

IP7 berättar även om en annan gång när polisen betett sig olämpligt mot hans dotter. Polisen som riktade vapnet mot hans dotter blev sedan avstängd.

Insatsstyrkan dom, när dom grep mig 2008, 2007–2008 så kom dom in i min lägenhet, slog in dörren och så kom man in i min lägenhet och jag låg fortfarande och sov och min äldsta dotter satt i soffan och kollade på tv och jag vaknade av att hon skriker och då står det en fullt maskerad polis

från insatsstyrkan och riktar ett vapen i hennes ansikte och skriker på henne, inte ber utan skriker på henne att hålla käften och hon var sex år gammal. (IP7)

Även IP4 berättar om ett exempel där hon bett sin socialsekreterare om hjälp då hennes man betett sig våldsamt, men hur de valt att inte agera eller bry sig om det hon berättat för dem.

Jag vet ett socmöte hemma, vi hade då skilda boende så vi var hemma hos honom, han hade slagit sönder mig totalt, jag hade sådana blåmärken här och runt ögonen, ja det var inte klokt hur jag såg ut. Men hon kommer och så sitter vi så här, jag, mina söner, soc-tanten och min ex-man och så tittar hon på mig så här och säger "jag antar att du gjort nån smärre tandoperation eftersom du ser ut som du gör, ja jag antecknar det här". Det var så här "tandoperation?", skojar du eller, jag förklara för dom sen efteråt, jag förklara för henne att min man slog mig sönder och samman och det är ett stort sår här i bakhuvudet dessutom, det spelar ingen roll, då hade alltså mina söner stått och titta på, det kom han undan med, det var inga problem, jag liksom grinade många gånger, så det att ni måste prata med honom, han behöver hjälp för sitt humör och blabla och nej, han kom undan med allt (IP4)

IP6 berättar om hur han blev orättvist behandlad av en socialsekreterare för att han var anledningen till att socialsekreterarens mamma, intervjupersonens tidigare socialsekreterare, blivit utbränd. Denna socialsekreterare blev sedan anmäld och satt ur tjänst.

Jag hade en socialsekreterare som inte riktigt var van med min typ av kaliber, vad ska jag säga alltså, så jag knäckte henne ganska hårt där så hon gick in i väggen och palla inte jobba sen. Sen fick jag hennes son, han ville typ bara låsa in mig och kasta bort nyckeln, just för vad jag hade gjort mot hans mamma. (IP6)

Dessa upplevelser, där intervjupersonerna känt sig diskriminerade och orättvist behandlade, har påverkat intervjupersonernas upplevelse av myndighetskontakter mycket. Många av intervjupersonerna påtalade däremot också att detta inte är vanligt förekommande, utan att de också mött personer som behandlat dem på ett bra sätt. Det handlar alltså om individer som betar sig felaktigt, och inte om att en hel myndighet gör fel. Många intervjupersoner har påtalat vikten av hur enskilda myndighetspersoner agerar, varför bemötandes betydelse kommer presenteras i nästa undertema.

5.1.2 Bemötande

Våra intervjupersoner lade stor vikt på bemötandet av myndighetspersoner när de berättade om sina upplevelser av myndighetskontakter. Flera av intervjupersonerna visade en förståelse för att myndigheter ibland måste ingripa och gå emot personernas egen vilja, men menar att sättet de förmedlar detta på har en stor betydelse. Detta resonemang återfinns i studier av bland annat Buckley, Carr & Whelan (2011), Lander (2003a) och Coady, Hoy & Cameron (2013) där det framkommer att ett positivt bemötande är av stor vikt och kan väga upp för den i övrigt negativa upplevelsen av myndighetskontakten. IP7 berättar om sin upplevelse av detta.

När man har träffat någon som är bra polis som kanske oavsett om han måste gripa mig men han gör det på ett fint sätt, han respekterar min familj så kanske låter mig kliva ut hemifrån själv utan att dom måste slå in dörren och storma in i hallen och så är barnen hemma. (IP7)

Även IP4 beskriver vikten av bemötande och menar att det är extra viktigt om man inte mår bra sedan innan.

Ett bra bemötande är nog när man, alltså även om man kanske inte blir beviljad eller får fulla förståelsen, så är det nog ändå att man möter vänlighet och ödmjukhet, det tror jag är, det är a och o när man väl, för ofta när man kommer till de där mötena så mår man så jävla dåligt, det kanske

har hänt saker, man har inga pengar eller det är nånting som strular och man vill egentligen inte gå på det där mötet och man har ångest för att dom ska se igenom en och det ena och det andra så man sitter där och mår skit så kommer man in då och det blir dåligt bemötande då blir det ju katastrof redan från början. (IP4)

Även IP6 beskriver denna vikt. Han påpekar också att det kan ha tagit emot att söka hjälp och att dåligt bemötande när man väl tagit sig dit då kan få negativa konsekvenser för den enskilde.

Man är, säg i en dålig fas i livet, man får ett dåligt bemötande liksom, då raserar hela livet istället, kanske liksom, istället för om de lyssnar på mig istället, då kan det ändra hela jävla livet, det är, mycket kan avgöras av en person, individs inställning mot en själv liksom, kan göra så mycket, så mycket. (IP6)

Både IP4 och IP6 beskriver att deras individuella förutsättningar och omständigheter spelar en stor roll när de kommer till en myndighet, och att det är extra viktigt för dem att bli bra bemötta när de själva mår dåligt eller är i en dålig fas i livet. IP7 berättar om hur han ser på ett bra bemötande av anstaltspersonal, och menar även han att bemötandet är av stor vikt om man själv mår dåligt. Han menar också att det inte alltid krävs så mycket för ett bra bemötande, utan att bli behandlad med förståelse kan göra att bemötandet upplevs som bra.

Jag menar jag tror nog det räcker där att man frågar folk typ ”hej hur mår du?” jag menar det är rätt tuff miljö när man suttit häktad länge och kommer ut på anstalt, så är det, det kan vara rätt jobbigt liksom. Sen bara försöka ha förståelse för, i alla fall när det gäller anstalter, att försöka ha en förståelse för folks situation. (IP7)

Flera intervjupersoner har beskrivit hur de påverkas av ett bra respektive dåligt bemötande av en myndighet och vad det får för konsekvenser för den fortsatta kontakten med myndigheten. I en studie av Bangura Arvidsson (2003) framkommer att ett dåligt bemötande och en upplevelse av att vara missförstådd i kontakten med myndigheter kan leda till en desperation, något som flera av intervjupersonerna hade upplevt. Flera intervjupersoner beskriver att ett dåligt bemötande kan leda till starka känslor av ilska, och IP1 berättar vidare om hur den ilskan gjort att hon i sin tur betett sig illa.

Jag bråkade som fan på soc 95, 96, 97, jag har sparkat sönder kontor, jag har hotat folk till livet, jag har varit hem till folk, jag har kastat molotovs, försökt fixa brevbomber, alltså på posten, ja jag lyckades inte med dom men jag försökte, alltså det gick så långt för jag var så förbannad. (IP1)

IP3 beskriver istället att det dåliga bemötandet hon fick av myndighetspersoner gjorde att hon blev driven för att hon ville motbevisa dem.

Att jag blivit ännu mer driven. Det kändes ju som att dom inte trodde mig, som att dom inte ville mig väl, och nånstans blev det till, att jag skulle motbevisa det dom fick mig att känna. Så att ja, det blev en motivation. (IP3)

Ett dåligt bemötande kan därmed påverka personer på olika sätt, och har ibland gjort att intervjupersonerna känt sig mer drivna och motiverade, men samtidigt berättar flera intervjupersoner att de istället känt en desperation och en ilska gentemot myndigheterna.

5.1.3 Individuell påverkan i kontakten med myndigheter

Intervjupersonerna har utöver att beskriva sin upplevelse av myndighetskontakterna också visat också en förståelse för den roll de själva spelat och att sättet de betett sig på påverkat

både själva myndighetskontakterna och hur de upplevt det. IP9 beskriver sin upplevelse av detta.

När jag var en jobbig jävel så upplevde jag liksom, jag var manipulativ och jag var liksom the weak set, som sagt jag, jag ville inte ta ansvar över mitt liv och så här, det var alla andras fel, det var polisens fel att jag satt i fängelse, det var socialens fel, det var aldrig mitt fel. Så att jag var en jobbig jävel, visst jag fick stryk av polisen, men jag var en jobbig jävel som sagt. (IP9)

IP9 utvecklar detta resonemang vidare och beskriver att han idag har en förståelse för hur hans beteende i sin tur påverkat hur han blivit bemött.

Jag har ju fått mycket hjälp, jag har ju fått hjälp och när jag bestämde också att ändra mig så fanns ju hjälp liksom visst kanske det var lite jobbigt ibland så här, att det var lite fyrkantigt, inte konstigt, jag var manipulativ, jag hade liksom varit som jag hade varit, jag hade dömts för massa grova brott och sånt där, och varit misstänkt för olika brott också liksom så jag förstår att det var svårt att tro på min förändring också. (IP9)

IP2 berättar också om hur den egna situationen i livet och ett missbruk kan påverka upplevelsen av myndighetskontakter.

Dom är ju jobbiga och dom är ju liksom, det är jobbigt att ha med en myndighet att göra men det är ju på grund utav att man är i en jobbig situation själv, men när man är drogfri så blir det mycket lättare liksom. (IP2)

IP8 utvecklar resonemanget genom att berätta om sin erfarenhet av att ha kontakt med Frivården i samband med att han blev drogfri. Här kan vi se hur intervjupersonen inser att hans agg gentemot myndigheter egentligen hade sitt ursprung i hur han själv betett sig, men också i det missbruk han haft under tidigare kontakter med myndigheter han haft.

Då förstod jag liksom att det handlar ju för fan inte om dom, det är ju jag som har varit arg och inte skött mig, det är klart att dom har satt pinnar i hjulet för mig då. Att jag fick så mycket hjälp därifrån, det var ju för att jag kom när jag skulle komma, för att jag skötte mig och gjorde det jag skulle, så att då förstod ju jag allt det här med att den ilskan man har haft mot polisen och mot soc [...] handlar inte ett dugg om dom, det är ju jag liksom, hur jag ska förhålla mig till saker liksom. Så jag har varit jättearg på myndigheter, och inte förstätt att det har liksom handlat om mig. (IP8)

I detta undertema går det att se att livssituationen intervjupersonerna befann sig i påverkade både själva myndighetskontakterna och hur de upplevde dem.

5.1.4 Sammanfattande analys

Detta tema syftar till att presentera hur intervjupersonerna har upplevt att det varit att vara i kontakt med myndigheter och därmed besvara den första frågeställningen. Dessa utdrag har inte analyserats utifrån teorierna utan syftet har varit att exemplifiera hur det kan vara för den enskilde att vara i kontakt med myndigheter. Även om deras upplevelser är individuella så bidrar det med viktig kunskap och förståelse som är värdefull för socialt arbete. Temat fyller även en lucka där den tidigare forskningen varit bristfällig. Temat ämnar ge en förståelse för hur intervjupersonerna har upplevt att det varit att vara i kontakt med myndigheter vilket är viktig kunskap som motiveras utifrån den etiska aspekten att de enskilda ska få komma till tals (Rogers 2012). De flesta av intervjupersonerna har dåliga erfarenheter av bemötande från myndighetspersoner och kontakten med myndigheter överlag, vilket har lett till mycket känslor och en negativ syn gentemot myndigheter. Några intervjupersoner upplevde att de inte fått den hjälp de bett om eller behövt, och några berättade även om tillfällen där de upplevt att

de blivit diskriminerade och felaktigt bemötta. Hos vissa intervjupersoner fanns den negativa synen från deras erfarenheter kvar men flera intervjupersoner har i efterhand en annan syn på de myndighetskontakter de haft, och de känner exempelvis tacksamhet. Intervjupersonerna lade också stor vikt vid bemötande. Precis som tidigare forskning (Buckley, Carr & Whelan 2011; Coady, Hoy & Cameron 2013; Mason 2012; Baldwin 2018) visar, menade intervjupersonerna att ett bra bemötande oavsett beslut kan förbättra synen på myndigheterna. Det här var extra viktigt om personerna sedan innan mådde dåligt, då ett dåligt bemötande kunde få svåra konsekvenser för den enskilde. Många av intervjupersonerna såg i efterhand att den livssituation de befann sig i påverkade myndighetskontakterna och att de upplevde dem som negativa. Intervjupersonerna lade även stor vikt vid andra, mer praktiska omständigheter, vilket vi inte inkluderat med citat men som påverkat hur de upplevt kontakterna.

I kontakterna med myndigheter har våra intervjupersoner blivit sedda som avvikare då de fallit inom myndigheternas målgrupper och blivit föremål för deras insatser. Myndigheterna har då tillämpat sanktioner mot intervjupersonerna då de gripit in för att behandla deras avvikande egenskaper eller beteenden. (Becker 2006, s. 35–45). I nästa tema presenteras vidare hur intervjupersonerna blivit stigmatiserade och stämplade i myndighetskontakterna.

5.2 Stigma och stämpling

I detta tema kommer den andra frågeställningen besvaras. Många av intervjupersonerna uttryckte att de blivit sedda på ett visst sätt på grund av sin kriminella bakgrund, och i många av fallen gick det att urskilja stigmatisering och stämpling i intervjupersonernas berättelser. Vi har valt att dela in temat i tre underteman: *Som kriminell*, *Långvariga effekter av stämpling och stigma* samt *Status*. Dessa kommer presenteras nedan, där vi också kommer koppla dem till teorierna om avvikelser.

5.2.1 Som kriminell

Enligt både Goffmans teori om stigmatisering och Beckers teori om stämpling är ett avvikande beteende något som skiljer sig från de normer och förväntningar som finns i en persons närhet (Goffman 2014; Becker 2006). Enligt stämplingsteorin är en typ av avvikande det så kallade rent avvikande, vilket innebär att både personen som avviker från normerna och omgivningen uppfattar personen som avvikande (Becker 2006, s. 31–32). Flera av intervjupersonerna har visat hur de under tiden de begick brott tillhörde kategorin rent avvikande, bland annat då de vid intervjutillfällena uttryckte att det var en självklarhet att andra såg ned på dem på grund av att de begått kriminella handlingar. Intervjupersonerna berättade bland annat om hur de inte såg sig själv som normala medborgare, hur andra såg ned på dem och såg dem som idioter och ”skitfolk”. IP8 berättar hur personer med ett missbruk blir benämnda.

Jamen det är ett allmänt begrepp "jävla knarkare" liksom, det är väl vad folk tycker antar jag. (IP8)

Goffman beskriver även hur man som avvikare i många fall väljer att umgås med andra personer som har samma avvikande beteende som en själv (Goffman 2014, s. 28). Även flera

av intervjupersoner beskriver hur de tydde sig till personer som var likasinnade, även om de hade olika anledningar till det. IP6 beskriver hur han upplever detta:

Måste ändå vara bland det är folket liksom, dom snackar ett annat språk liksom, är inte accepterade i samhället på samma sätt, och lika barn leka bäst alltså. (IP6)

IP1 beskriver istället hur hon umgått med andra i samma situation som henne för att ingen annan fanns kvar i hennes liv efter att hon tagit återfall efter att varit drogfri i flera år.

Det blev att jag började umgås med missbrukarna på stan, för det är dom man hänger med om man är hemlös, man hänger med dom andra hemlösa, man har ingen annan. (IP1)

Goffman (2014, s. 118) menar också att en person upplever sig själv som mindre avvikande när den tar avstånd från personer som ses som mer avvikande än en själv. IP8 exemplifierar detta när han talar om olika slags kriminalitet, att vissa saker är mer godtagbara att göra än andra.

Ett sätt att rättfärdiga det man håller på med, att "jag är iallafall inte en sån" liksom, jag är ingen jävla kvinnomisshandlare men sen att jag spöar tre stycken varje gång jag går hem från krogen, men liksom, det är inte lika illa liksom, fast det är det ju. Eller ja, jag vet inte. (IP8)

IP4 uttrycker hur hon och hennes familj fått en stämpel som avvikare och som kriminella av andra personer, både av myndigheter, skola och av andra i deras omgivning. Hon berättar också om hur detta fått dem att bemöta sin omgivning med en viss attityd, något som kan kopplas till stämplingsteorin och hur en avvikande person tar till sig av den stämpel som omgivningen gett en genom att fortsätta bete sig på det avvikande sättet (Becker 2006, s. 35–45).

Vi har ju alltid åkt motorcykel och det är ju alltid, han har ju alltid varit klubbansluten och det har ju varit det livet liksom, så det har ju inte spelat någon roll egentligen om man har varit med i klubb eller inte, det har ju varit så här att "dom åker ju motorcykel och dom är kriminella" liksom, så har det ju alltid varit oavsett vad liksom. Vi har ju alltid haft attityd tillbaka, när man har kommit till ungarnas skola som har också alltid varit lärarna, det vet man ju dels kompisars föräldrar, ja över allt. Myndigheter, allt. (IP4)

IP8 uttrycker att han nu i efterhand, sedan han slutat begå brott, har en förståelse för andras syn på kriminella. Han beskriver här hur han medan han begick brott tyckte illa om Svensson, "de normala", men också hur han sedan han lämnat kriminaliteten och missbruket fått mer gemensamt med dem.

Man hatade ju Svensson för dom var så arg på en, men sen när man blev drogfri så fattar man varför. För folk som liksom sket i att gå på bio och såna där saker för att ha råd med snygga fälgar till bilen, så var jag och skruvade av dom där när dom låg och sov, det var ju inte så jävla konstigt att dom var arga på knarkare eller på kriminella liksom, det förstod jag ju sen, när man blev drogfri och nykter och kanske sparade ihop till saker själv liksom. (IP8)

Flera av intervjupersonerna uttrycker att de blivit stämplade som knarkare, kriminella och misslyckade människor av myndighetspersoner. IP2 berättar om hur hon blivit bemött av myndighetspersoner i samband med att hon blivit gravid och myndigheterna tyckte att hon skulle göra abort.

Dom tycker ju liksom bara att du är ju bara en knarkare liksom, misslyckad människa liksom, så det finns ju liksom inget hopp för dig. (IP2)

IP1 beskriver liknande erfarenheter av hur hon blivit sedd, men utvecklar också hur det kändes för henne då hon redan upplevde att hon var avvikande.

Den har jag ju också hört, "men vad fan, klipp dig, skaffa ett jobb så blir det människa av dig också". Säg aldrig det till en missbrukare. Gör inte det. Det är så fruktansvärt för jag hade ju redan förlorat liksom. Jag visste att jag var inte bara andra klassens medborgare, jag kände mig som jamen tredje, fjärde klassens nästan och så jävla körd ner i skorna liksom. (IP1)

Vissa av intervjupersonerna berättar också om sin tid i kriminalitet och missbruk och hur de inte brydde sig om vad andra tyckte då. IP2 beskriver hur hon upplever detta:

Annars skiter man ju i det liksom. När man skiter i sig själv så skiter man i andra. (IP2).

IP4 berättar att hon inte heller brydde sig om vad andra tyckte under tiden, men att hon samtidigt var medveten om de attityder som fanns.

Jag har ju skitit i det, jag har ju inte brytt mig men det är klart att man märker det liksom, men det har ju varit mycket i vårt fall, jag säger inte att det är så i alla fall men folk vågar inte säga så mycket, så är det liksom men sen säger man inte så mycket mer om det. Man kan känna attityden men samtidigt i det läget jag var så brydde jag mig inte, jag sket fullständigt i det. (IP4)

I detta undertema kan vi se hur intervjupersonerna berättar om hur de under tiden de var i ett missbruk inte upplevt sig påverkats av stigma och stämpling, då de i det läget inte brydde sig om vad andra personer tyckte.

5.2.2 Långvariga effekter av stämpling och stigma

Bilden av hur de blir sedda på av myndigheter idag skiljer sig åt mellan de olika intervjupersonerna. Utifrån den tidigare forskningen kan vi se att effekterna av stämpling och stigmatisering är långvariga och att en stämpel som avvikare kan finnas kvar hos en person en lång tid efter att denne slutat med det avvikande beteendet (Baldwin 2018; Sharpe 2015). Även flera av våra intervjupersoner berättar om hur de anser att de fortfarande blir sedda på samma sätt som innan, och att stämpelein som kriminell eller missbrukare därmed finns kvar även efter det att personerna slutat begå brott. Detta kan kopplas till det som Becker (2006 s. 31–32) beskriver som falsk anklagelse, vilket innebär att omgivningen ser en person som avvikande trots att de inte bryter mot samhällets normer och regler. IP7 beskriver att det är svårt att få en nystart om man en gång blivit sedd som avvikande.

Jag vill ju helst sudda allt som har hänt och börja på ny kula, nu är det inte så enkelt men skulle jag välja själv så skulle det ju va så. (IP7)

Även IP9 beskriver att det är svårt att bli av med sin stämpel.

Det finns ju inställning, just vissa, inte alla men just vissa, en gång tjuv alltid tjuv och en gång kriminell alltid kriminell. (IP9)

Flera av intervjupersonerna beskriver hur en del av dåligt bemötande är att bli dömd på förhand utifrån sin historia. De har upplevt att de blivit dömda på förhand av myndighetspersoner och därmed inte fått samma möjlighet till hjälp och stöd som andra. IP6 beskriver detta så här.

Lite ödmjukhet till en början, skapa en egen bild av en människa, person, individ alltså. Än som sagt bara läsa ett papper, "jahopp, du är sån" liksom, då missar man väldigt mycket av en människa. [...] då blir man väldigt illa bemött, om man har haft med droger och kriminalitet att

göra innan alltså, amen det är ju hopplöst i princip alltså, man blir behandlad som en idiot istället för att få nå hjälp. (IP6)

Även IP2 upplever att olika personer blir bemötta på olika sätt. Hon berättar om ett besök där hon följde med en person som missbrukade till socialtjänsten, vilket exemplifierar att olika personer får olika bemötanden beroende på hur myndigheterna ser på dem.

Och då märker jag direkt, attityden, dom ändrar, när det kommer en stabil, normal människa, alltså så, som pratar och vet och som är klar i huvudet liksom, att dom får en helt annan attityd och pratar med en på ett annat sätt liksom, så man får mera raka, alltså raka puckar istället för den bergochdalbana som dom försöker förklara för den människan. (IP2)

IP8 beskriver också de negativa effekterna av att bli dömd på förhand.

Det finns ju dom som ”jamen här kommer den där gamla knarkaren”, som dömer en, och det är ju inget kul, då är det ju liksom dåliga förutsättningar från början, alltså det börjar ju inget bra då liksom. Då är man redan körd redan innan man kliver in liksom. (IP8)

Även IP4 beskriver att hennes historia fortfarande påverkar hur hon blir behandlad av myndighetspersoner.

Ja den är ju bättre, men dom gör ju ingenting direkt för att hjälpa en eller liksom alltså dom har ju ingen förståelse för att man har en bakgrund och att idag försöker jag ändra mitt liv liksom, man är ju fortfarande knarkare och alkoholist eller missbrukare. (IP4)

IP1 berättar om hur hon tidigare i sitt liv betett sig illa mot socialtjänsten, och hur det har påverkat henne senare i livet då hon upplevt att hennes tidigare beteende gjort att hon inte fått den hjälp hon behövt. I citatet beskriver hon ett samtal hon haft med personal på ett behandlingshem när hon nekats behandling för sitt missbruk.

”Ja det är så typiskt, men det är förmodligen på dina gamla meriter, dom ser i papperna nånstans, i sitt interna system, att du inte var så trevlig mot socialtjänsten”, ja förmodligen, för det var så det kändes att, ungefär ”kan vi inte låsa in henne och kasta bort nyckeln” så, det var lite så. (IP1)

Även IP3 berättar om hur det varit för henne att känna sig dömd utifrån hur hon tidigare betett sig och att inte bli trodd på blivit en del av hennes identitet.

Utifrån min egen känsla så kan det ofta bli att jag känner mig fortfarande dömd, att inte folk tror på mig och det här som har varit då, det har blivit, det blev också en del av min identitet. (IP3)

IP4 utvecklar resonemanget vidare genom att berätta om hur hon blir bemött från myndigheter och att det varit svårt för henne att inte agera utifrån de förutfattade meningarna som finns om henne, något som kan kopplas till det som enligt stämplingsteorin innebär att ta till sig den stämpel en fått och göra den avvikande egenskapen till en del av sin egen personlighet (Becker 2006, s. 35–45).

Alltså dom vet ju när man kommer in i rummet så vet ju dom vad jag har för bakgrund så nånstans så sätter ju dom ribban redan när jag kommit in men det gäller ju att inte bemöta det tillbaka, bli den här, riva rummet, eller hota dom eller ta tag i nån. (IP4)

I citaten ovan går det att se att flera intervjupersoner har erfarenheter av stigma och stämpling. Andra berättar däremot om hur de känner att de inte har blivit stämplade eller stigmatiserade utifrån sin bakgrund. IP5 beskriver hur han har upplevt sina myndighetskontakter:

Jag tycker jag haft bra kontakter, jag tycker alla försöker förstå vad jag gått igenom och allting också, jag tycker dom verkar förstående. (IP5)

IP9 beskriver liknande upplevelser, där de menar att det bra som de gör idag gör att de får ett annat bemötande och en annan respekt från människor.

Absolut, jag känner att jag är en del av samhället idag å bidrar med bra grejer å känner också faktiskt myndighet respekterar det jag gör och den person jag är. (IP9)

IP8 har samma upplevelser och menar att det beror på de individuella förändringarna han har gjort.

Nu är jag ju tvärtom, nu försöker jag hjälpa människor ur det istället, så det är en jävla skillnad på vem jag är och då ändras ju vad folk tycker om mig med, återigen, det är upp till mig vad folk ska tycka. (IP8)

Goffman (2014, s. 21–25) beskriver hur avvikande personer ofta vill dölja sina ”tillkortakommanden”, sina avvikande egenskaper, i möten med personer som inte är avvikande. Flera av intervjupersonerna har berättat om att de helst inte vill tala om sin kriminella bakgrund med andra i sin omgivning, utan att de vill lämna det bakom sig. IP7 berättar om att han genomgått förändringar efter det att de slutat begå brott, och betar sig annorlunda än tidigare.

Om de träffar mig idag tycker att jag är helt annan människa, jag pratar tydligen på ett annat sätt, jag betar mig på ett annat sätt. (IP7)

IP2 berättar om att dessa förändringar är något som hon märkt av hos andra personer i sin omgivning, som hon varit i kontakt med genom KRIS.

Alltså om man inte lever i missbruk och kriminalitet, så, alltså, man släpper det där liksom. När man blir, man ändrar sitt liv så blir man ju som en ny människa liksom. Man släpper det där hey, yo, den attityden och liksom, jag upplever det så i alla fall, jag märker det på fler här som är likadana, som så här, vad heter det, förorts- minigangsters liksom som har blivit helt annorlunda i prat och snack och liksom sträcker på sig och man ser hur det lyser i deras ögon, och liksom, ja och ändrat attityd helt enkelt. (IP2)

Även om några intervjupersoner upplever att de har förändrats själva, väljer de fortfarande att umgås med en omgivning som inte bryr sig om deras förflutna, vilket kan kopplas till det som Goffman (2014, s. 28) beskriver om hur en person med avvikande beteende ofta omger sig av likasinnade. IP6 beskriver hur han känner om detta:

Ja man väljer ju sin omgivning. Jag hänger ju hellre med folk som inte bryr sig eller ser det som nåt bra än med än med nån som ser en som en såndär liksom, lite grann. (IP6)

I detta undertema har vi sett att vissa personer har berättat om upplevelser där det går att utläsa att de fortfarande blir stigmatiserade och stämplade utifrån sin bakgrund medan andra menar att de inte längre påverkas av sitt tidigare avvikande beteende.

5.2.3 Status

Något som flera av intervjupersonerna berättar om är hur de inte känner att de inte bara drabbats av stigmatisering och stämpling på det sätt som teorierna och den tidigare forskning vi utgått från. Både teorierna och forskningen visar att ett avvikande från normen och det normala ses som något negativt av omgivningen, medan två av våra intervjupersoner

beskriver hur de i vissa sociala sammanhang också upplevt sig få status och respekt genom kriminaliteten. IP7 fokuserar på den status han fått utifrån de materiella fördelarna kriminaliteten medfört.

Alltså jag kan ljuga och säga att det inte finns några plus, jag har haft jävligt kul under dom åren jag har haft, jag har alltid haft fina bilar, fint boende, fina kläder, mycket pengar. (IP7)

IP1 fokuserar istället på den individuella statusen och respekten.

Jag vill inte säga kul men det gav respekt, jag fick bekräftelse [...] Jag blev en legend. (IP1)

IP1 beskriver vidare hur svårt det varit för henne att lämna kriminaliteten på grund av den respekt och status hon fick.

Jag kan säga, jag saknar inte drogerna så jävla mycket, men jag saknar kriminaliteten. Då kände jag av just det här med kriminaliteten, för för mig var det en drog i sig. Men jag saknade livet och levernet, fast det är så skevt, men nånstans den respekt, jag blev nån. [...] Och att släppa det, ja det var fruktansvärt. Släppa drogerna kan jag göra tio gånger om, men fan att släppa kriminaliteten. (IP1)

IP7 beskriver hur han tror att det blir mer och mer status i att begå brott och att det blir mer normaliserat. Hans uppfattning är att det inte är lika stigmatiserat idag som det varit förut.

Idag så tror jag att det är lite "pop", alltså i alla fall när man kollar bland den här yngre generationen, det är inte värsta grejen idag att du har begått brott, det är inte så som det var förut, förut var det jättetabu, jag menar usch man ska inte umgås med kriminella, idag så tycker jag att fan det är jättemycket folk som begår brott, jag menar samhället börjar okej:a det mer, jag vet inte om det är så här popkultur att du blir, vi kollar så mycket videos där alla begår brott [...] om det har kommit mer sån här musik och film och du vet alltså, det är på något sätt häftigt att begå brott. (IP7)

I detta undertema går det att utläsa att intervjupersonerna även upplevt sin kriminalitet som positiv i vissa sociala kontexter, där det inte ses som avvikande utan snarare är accepterat eller önskvärt. Kopplat till hur Goffman (2014) talar hur en avvikare bryter mot de regler och normer i ett samhälle har vi sett hur intervjupersonerna befunnit sig i sociala kontexter där normerna och reglerna skiljer sig från de lagstadgade reglerna i samhället. De har därmed befunnit sig i två olika kontexter där två olika normsystem gällt, vilket också kan förklara att de haft blandade känslor till sin kriminalitet och uttalat sig både på sätt som visat på stigmatisering och stämpling och som visat på den status och respekt de fått av sin kriminalitet.

5.2.4 Sammanfattande analys

I detta avsnitt har vi kunnat urskilja hur många av intervjupersonerna påverkats av stämpling och stigmatisering i flera olika avseenden. Flera av intervjupersonerna beskrev hur de såg sig själva som avvikare och som att de inte var normala medborgare. Avvikande beteenden är socialt konstruerade och utifrån hur intervjupersonerna har blivit bemötta och lägre värderade i möten med myndigheter och andra i omgivningen, har de blivit avvikare. Intervjupersonerna har varit medvetna om att deras beteende inte stämde överens med de normer och värderingar de förväntades följa enligt samhället. (Becker 2006; Goffman 2014). Denna medvetenhet innebär att intervjupersonerna enligt stämplingsteorin skulle beskrivas som rent avvikande (Becker 2006, s. 31–32). Två intervjupersoner påtalade däremot den status och respekt som

deras kriminalitet lett till vilket innebär att de inte setts som avvikare i en negativ bemärkelse i vissa sociala kontexter de befunnit sig i (Becker 2006, s. 17). Enligt stämplingsteorin skulle det faktum att de behandlats som avvikare bidra till att de själva ser sig som avvikare och sedan fortsätter bete sig avvikande för att leva upp till sina egna och omgivningens förväntningar. (Becker 2006, s. 35–45). Att denna effekt har bidragit till att intervjupersonerna har fortsatt med sitt avvikande beteende är tydligare i vissa fall än andra, men det går att utläsa att alla på något vis har blivit påverkade av att bli stämplade och stigmatiserade. De flesta intervjupersonerna har varit i kriminalitet och missbruk i flera år men det är svårt att utläsa endast från vårt intervjumaterial till hur stor del det beror på stämplingens effekter eller om det kan förklaras även utifrån andra aspekter.

Vissa av intervjupersonerna ansåg att de blir sedda på samma sätt idag, vilket innebär att det enligt stämplingsteorin snarare handlar om en falsk anklagelse, att andra uppfattar dem som att de bryter mot normer och regler även om de inte gör det (Becker 2006, s. 31–32). Även om de stämplats som avvikare har detta inte påverkat dem till att återgå till kriminalitet. Däremot umgås några av dem fortfarande främst med andra som är i samma sits eller som Goffman uttrycker det, de omger sig av likasinnade (2014, s. 28). Andra menade istället att de idag snarare blev bemötta utifrån vilka de är idag och hur de nu betar sig än utifrån deras bakgrund, vilket visar att de inte påverkas av några långvariga effekter av stämpling.

5.3 Skillnader kopplat till genus

I detta avsnitt kommer den tredje frågeställningen att besvaras. Många av intervjupersonerna uttryckte att de upplevde att synen på män respektive kvinnor skilde sig åt, både kopplat till kriminalitet och föräldraskap. Vi har därför valt att presentera deras upplevelser i undertemana *Genus kopplat till kriminalitet* och *Genus kopplat till föräldraskap*.

5.3.1 *Genus kopplat till kriminalitet*

Flera intervjupersoner beskriver att de upplever att det finns stora skillnader i hur män och kvinnor behandlas och ses på av både sin omgivning och av myndigheter. IP2 beskriver i nedanstående citat hur polisen ofta tyckt synd om henne.

Ja, alltså dom tycker ju mer synd om en. [...] liksom så här jamen gud stackars tjej liksom, som sitter i den här miljön bland dom här människorna liksom som är typ så här tokkriminella och rikspundare liksom. (IP2)

Även IP3 menar på att omgivningen ser annorlunda på en man som begår brott jämfört med en kvinna, och att kvinnor inte har samma möjlighet att välja hur de ska bete sig som män har.

Jag tror att man tänker mer så här "åh vad synd om den där tjejen att hon ska behöva göra så", det är nog det. Och på killar ser man inte på samma sätt, utan tänker så här "den där jäveln som varit här och brytit i min källare". Så att jag tror man tycker mer synd om tjejer och är mer hård mot killar. (IP3)

Intervjupersonerna utvecklar detta och förklarar varför de tror att det är så. En anledning som kommer fram hos flera av intervjupersonerna är att kvinnor och män själva betar sig olika. Detta kan kopplas till både de förväntningar som finns på män respektive kvinnor utifrån genusteorin (Hirdman 1988; Lander 2003b; Pettersson & Tiby 2003) samt till den tidigare

forskningen som visat på stora skillnader i vilka brott kvinnor och män begår (Hollari 2008; Karlsson & Pettersson 2003). IP8 berättar om sin upplevelse av detta.

Killar är ju utåtagerande oftast, dom är ju väldigt kriminella och våldsamma, medan kvinnor är mer introverta och gör illa sig själv istället för att göra illa andra. (IP8)

IP2 håller med om resonemanget och beskriver också att även om både män och kvinnor begår brott, finns det en skillnad i vem som erkänner brottet och blir straffad för det. Hon menar även att det finns en tydlig fördelning mellan vad män respektive kvinnor gör, även inom kriminaliteten, vilket bekräftas av att det enligt genusteori finns sysslor som ses som manliga respektive kvinnliga (Hirdman 1988). Intervjupersonens upplevelse styrker också att kvinnor enligt tidigare forskning begår lindrigare brott (Bäckman et al. 2018).

Jag vet inte varför men det är oftast killarna som tar på sig brotten, det är oftast dom som kanske står och bryter upp en dörr liksom, medan vi tjejer kanske står och håller koll så ingen kommer och såna där grejer. (IP2)

IP3 beskriver också att kvinnor som begår brott i många fall är skörare än männen som gör det, vilket gör att de också har lättare att få hjälp ur sin situation. Detta stöds av forskningen som visar på att kvinnliga förövare oftare behandlades som offer och att deras bakgrund tas i beaktande för att förklara deras beteende (Ahola 2010). Vidare kan detta kopplas till forskningen som visar på att kvinnors kriminalitet oftare anses bero på psykisk ohälsa eller missbruk, och därför oftare döms till påföljder som rättspsykiatrisk vård och skyddstillsyn då de har ett behov av stöd och hjälp i sin situation (Horn & Evans 2000; Yourstone et al. 2008).

Nej, men jag tror att stödet är större till kvinnor. Och det är ofta för att dom har föräldraansvar, barn, alltså dom är mer sköra, killar är ju lite tuffare, och jag tror att det spelar roll. Jag tror verkligen att det spelar roll. En ensam tjej i ett missbruk som är hemlös, alltså är ganska svag, i sin situation medan en kille, jamen dom är driftiga och dom, jamen finner lösningar, dom är mer tuffa i det här. (IP3)

IP6 utvecklar resonemanget vidare, och berättar om sin upplevelse av hur kvinnor blir varsammare behandlade av myndighetspersoner. Han menar dock att kvinnor har lättare att få stöd och hjälp på grund av andra orsaker, som sitt utseende vilket är en upplevelse som även återfinns i Aholas (2010) studie, där det påverkar rättens bedömning om kvinnornas utseende stämmer överens med stereotypa föreställningar om kvinnor.

Kvinnor har det mycket lättare generellt alltså [...] Jo men det är så, dom är lite mindre, lite gulligare liksom, lättare att blinka till lite, lite söta, det är liksom kvinnans makt över mannen generellt alltså, lite granna, lättare att komma undan med saker också än vad killar, man lägger sig inte och brottas med en tjej liksom på samma sätt som man gör med killar helt enkelt. (IP6)

IP7 menar vidare att kvinnor och män behandlas på olika sätt av myndigheter som polis och kriminalvård.

Jag menar det är inte många tjejer som får stryk av poliser, dom brukar va rätt bra med dom, alltså lite bättre i alla fall (IP7)

Flera intervjupersoner anser att kvinnor och män ofta behandlas olika av domstol, precis som forskningen visar på (Åklagarmyndigheten 2007). IP5 beskriver sin upplevelse av hur domstolar ofta dömer kvinnor till lindrigare straff. Hans utlåtande påvisar även en

medvetenhet om den maktstruktur som finns mellan män och kvinnor enligt genusteori (Hirdman 1988; Lander 2003b; Pettersson & Tiby 2003).

Eftersom mannen är starkaste könet så anser dom nog att männen lurar tjejer till att göra olagliga handlingar och sen får inte de lika höga straff heller. (IP5)

IP6 menar att myndigheter dömer utifrån vilket kön personen har, snarare än personens egenskaper och livssituation, och att män oftare döms till fängelsestraff än kvinnor.

Killar kan man låsa in liksom, dom kan stanna där en stund istället, en tjej liksom, iallafall när det är barn med i bilden, det spelar ingen roll ifall jag är en bättre människa än min dotters mamma är liksom, det spelar ingen roll, just för att jag är kille liksom, och jag kan också spela på grejer som hon gör men det spelar ingen roll, just för att jag är man, hon är kvinna. Det är ett sånt samhälle vi lever i, så är det. (IP6)

IP2 menar däremot att det avgörande vilka egenskaper personen visar. Hon menar också att kvinnor och män ofta blir straffade på samma sätt men att bemötandet däremot kan variera beroende på vilka egenskaper kvinnan visar. Hon utvecklar sitt tidigare resonemang om att det är männen som är drivande i brotten medan kvinnorna befinner sig mer i bakgrunden. När kvinnor däremot intar den rollen hon tidigare beskrivit som främst manlig behandlas de på samma sätt som männen av polis och rättsväsendet.

Alltså straff och såna grejer, det är oftast lika liksom, jag vet ju tjejer som är värre än killar liksom, och dom blir också bemötta utav snuten på samma sätt liksom, dom blir ju liksom, dom åker ju i fängelse. (IP2)

I detta undertema går det att utläsa att de flesta av våra intervjupersoner, av både männen och kvinnorna, upplever att kvinnor och män behandlas olika av myndigheter,

5.3.2 Genus kopplat till föräldraskap

Tidigare forskning visar att förväntningarna som finns på mammor respektive pappor skiljer sig mycket åt. Trots försök att uppnå jämställdhet anses mammor fortfarande ha ett huvudansvar över sina barn och ses som den primära föräldern (Wall & Arnold 2007; Evertsson, Boye & Erman 2018). När det kommer till kriminalitet berättar flera av intervjupersonerna att de tror att det ses som värre om mammor begår brott än om pappor gör det. Detta kan kopplas till de stereotypa föreställningar som finns om kvinnor, där kriminalitet ses som mer avvikande än hos män (Hollari 2008). IP4 beskriver hur hennes avvikande beteende setts som mer avvikande än hennes mans avvikande beteende.

Jag tror ju nånstans att det är värre bara för att man är mamma och kvinna och allt det där, det skulle inte förvåna mig. Så har jag upplevt det i alla fall. [...] jag tror att nånstans så tänker dom nog att som kvinna så måste man ju sköta sig, va ordentlig mamma, allt det där liksom, det är nog värre att jag gör saker än att han gör det. (IP4)

Även IP9 beskriver hur han tror att det anses vara värre när kvinnor begår brott än när män gör det.

I allmänhet så tror jag att samhället ser på ett visst sätt, inte bara myndigheter, jag tror allmänheten ser mer skamligt på kvinnor som sitter i fängelse till exempel, att kvinnor är kvinna, dom ska inte sitta i fängelse, dom ska laga mat och dom ska ta hand om sina barn och så det är mer skamligt att va kvinna och komma ut från fängelset än att vara man, för att män är ändå män, killar är alltid killar, bad boys. (IP9)

Alla kvinnor vi intervjuade upplevde att det finns stora skillnader mellan könen när det kommer till just föräldraskap. Flera av kvinnorna beskriver hur fokus ofta hamnar på mamman. IP2 beskriver detta nedan.

Mamma är mamma liksom, och mamma, alltså så. Det blir att pappan är den som kommer i andra hand liksom. (IP2)

Även IP3 berättar om hur hon upplevt att mamman hamnar i fokus.

Så är det ofta fokus på mamman. Mamma och förälder, eller inte mamma och förälder, mamma och barn. Och pappan faller av. Och det finns nog så många bra pappor där ute, det är bara det att närstans, fokus hamnar inte på dom utan det blir automatiskt tjejen. (IP3)

Tidigare forskningen visar på att denna bild, där mammor ses som den primära föräldern, finns kvar även hos socialarbetare (Nygren et al. 2019; Strega et al. 2008; Bangura Arvidsson 2003; Petersson 2006). IP1 berättar om sin erfarenhet av detta.

Kvinnor ska vara hemma och sköta sig, dom ska ta hand om, skaffa barn och ta hand om barnen, och det här är fördomar som fortfarande lever kvar hos många socialtjänster, tyvärr. (IP1)

IP4 beskriver även hon hur myndigheter ofta lagt fokus på henne som vårdnadshavare.

Ja i skolan garanterat, i ungarnas skola, ibland bland grannarna och soc liksom så har jag ju märkt att "det är ju viktigt att du kommer på det här mötet", "ja men han då?", "nej men du måste va här liksom". Och det har jag antagit är för att det är jag som är mamma. (IP4)

IP3 utvecklar detta vidare genom att ge egna exempel på hur det sett ut för henne. I detta citat ser vi inte bara tydliga tecken på att hon ses som den primära föräldern, utan även hur fokus hamnar på pappan som farlig och som en risk för sina barn istället för en möjlig vårdnadshavare, likt resultatet från den forskning som Strega et al. (2008) bedrivit.

Och det är ju som mina barns pappor, jag har ju valt att hålla dom utanför men det har också blivit ett fokus från myndigheter, jamen "hur är relationen med pappa då, är han farlig? Och knarkar han?" och den ena pappan, han är ju väldigt, han är kriminell och missbrukar och allting, den andra pappan, han har varit väldigt så här försöker och kämpar och det ska vara bra och ojoj, men det är ingen som ser honom, det är bara jag. [...] Det blev inget ljus på honom ändå. Utan han bara, det bara puttades undan. (IP3)

Några män höll med om att det fanns skillnader på de förväntningar som finns på mammor respektive pappor medan andra menade att det inte fanns några skillnader. IP6 upplever att han på grund av sitt kön och sin bakgrund haft svårare att få komma till tals i myndighetskontakter gällande hans barn jämfört med barnets mamma.

I mitt huvud går dom alldeles för mycket in i vad hon säger, även om det är bra liksom så måste man ändå tänka på vad båda säger lika mycket för det finns alltid två sidor av ett mynt. (IP6)

IP3 utvecklar resonemanget genom att berätta om sin uppfattning av hur män påverkas av detta, något som också kan kopplas till forskningen som visat på att män blir marginaliserade och mår dåligt på grund av hur de blir sedda av myndigheter (Bangura Arvidsson 2003).

Och killar i det här, alltså dom, dom går ju sönder. Dom går sönder. Alltså det är nånting som man ser här också, dom försöker men dom tappar det för att ingen tror på dom. (IP3)

IP8 håller med om att fokus tidigare legat på mamman som den huvudsakliga föräldern. Han menar dock att det sker en förändring till att det läggs större vikt på barnets rätt till sina föräldrar och inte respektive förälders rätt till sina barn.

Det självklara har ju varit att mammorna ska ju liksom ha barnen och så men så är det ju inte längre, det håller ju också på att vända. Jag menar, det handlar om barnens rätt till sina föräldrar. Som missbrukare eller kriminell så pratar man ofta om att "jag har rätt till mina barn", man glömmer fokuset, vad det handlar om egentligen. För har man liksom bränt chansen till sina barn då har man inte rätt till nånting, det man däremot kan diskutera är, hur ska barnet liksom få träffa sin förälder, för det är ju det det handlar om. Barnet ska ju liksom, det är barnets rätt som ska ligga i fokus. (IP8)

Under intervjuerna uppfattade vi flera skillnader mellan männen och kvinnorna, inte bara i deras upplevelser utan även i sättet de berättade om sina erfarenheter och sina barn. Alla mammor vi intervjuade fokuserade på barnens välmående och de mammor vars barn växt upp när mammorna befunnit sig i kriminalitet och missbruk talade mycket om hur det har påverkat barnen. IP4 beskriver nedan sin ångest över hur hennes barn fått växa upp.

Idag är det väl ganska mycket ångest måste jag nog säga, för hur dom har fått växa upp, så det är väl, jag försöker väl visa dom att jag ångrar mycket och att dom skulle ha haft det bättre liksom. (IP4)

Papporna beskrev istället mer sakligt hur barnen hade haft det, med mer fokus på materiella saker än känslor. IP7 beskriver hur han resonerat kring barnens uppväxt när han var kriminell.

Sen har jag alltid tänkt att jag jobbar, jag knarkar absolut inte hemma, mina barn har allting dom behöver, vi har lägenhet, två hus, vi har hus utomlands, det har aldrig fattats nånting, jag aldrig, jag skriker aldrig hemma, jag bråkar aldrig hemma. (IP7)

Att mammorna och papporna berättade om sina barn på olika sätt kan spegla forskningen som visar att kvinnor till större del svarar för omsorgen och fortfarande känner ett större ansvar för att barnen ska ha det bra och därmed även känner skuld om de upplever att barnen inte haft det bra (Evertsson, Boye & Erman 2018; Wall & Arnold 2007). Papporna talade inte om hur de upplevt att barnen påverkades och de uttryckte inte någon skuld som mammorna gjorde. Många av intervjupersonerna hade bilden av att mamman var den primära föräldern, även om alla manliga intervjupersoner hade kontakt med sina barn. IP8 uttrycker sig så här gällande detta.

Eftersom vi har haft det samhälle där mammorna liksom ska ha haft automatiskt rätt till sina barn framför papporna så ligger det nog mer ansvar hos mammorna, och att det är värre med en mamma som inte tar hand om sina barn än en pappa som inte gör det men egentligen är det ju lika illa alltså. Eller ja, lika tråkigt är det. (IP8)

I detta undertema gick det att utläsa att det fanns skillnader mellan mammorna och papporna, både gällande vad som förväntades av dem och i hur de själva såg på sitt föräldraskap.

5.3.3 Sammanfattande analys

I detta avsnitt har vi kunnat se att nästan alla intervjupersoner upplevde att det fanns stora skillnader mellan män och kvinnor gällande kriminalitet, både när de begick brott och i kontakten med myndigheter. Intervjupersonerna lade stor vikt vid vilka egenskaper män respektive kvinnor besatt och visade, vilket kunde kopplas till föreställningarna om manlighet respektive kvinnlighet enligt genusteori (Hirdman 1988). Deras upplevelser kan även kopplas till den tidigare forskningen som visade på att män betar sig mer våldsamt och begår grövra brott och att kvinnorna begår lindrigare brott (Hollari 2008). Likt forskningen upplevde några

av intervjupersonerna även att rättsväsendet inte dömer helt könsneutralt (Åklagarmyndigheten 2007). Några av intervjupersonerna upplevde att männen behandlas hårdare och med mer våld medan kvinnor blir mer omhändertagna av polisen.

Utifrån intervjupersonernas upplevelser gick det inte att tydligt utläsa att kriminaliteten är i förändring i takt med ökad jämställdhet (Hollari 2008), utan att föreställningar gällande genus fortfarande reproduceras inom kriminaliteten (Hirdman 1988). Intervjupersonernas upplevelser pekade på att det var männen som i störst utsträckning utgjorde normen och var mer drivande medan kvinnorna befann sig mer i bakgrunden och var underordnade männen.

Även i föräldrafrågor upplevde intervjupersonerna att skillnaderna var stora mellan män och kvinnor. De beskrev hur de har upplevt att socialtjänsten ofta ser mamman som den förälder som har ett huvudansvar och att pappan oftare kommer i andra hand, oavsett vilken inställning han har till sitt föräldraskap liksom forskningen visar (Bangura Arvidsson 2003; Nygren et al. 2019; Strega et al. 2008). De berättade också om hur de tror att det ses som mer allvarligt om mammor begår brott än om pappor gör det och att det blir större skam för kvinnor att genom kriminalitet misslyckas i sitt föräldraskap liksom forskningen visar (Hollari 2008). Våra intervjupersoner som var mammor talade mer om skuld känslor, medan ingen av papporna berättade om detta. Det som nämnts kan kopplas till de föreställningar som finns i samhället där kriminalitet skiljer sig mycket från de egenskaper som ses som kvinnliga och att mammorna traditionellt har haft ett huvudansvar för sina barn (Wall & Arnold 2007; Evertsson, Boye & Erman 2018). Forskningen visar också på att detta är i förändring, och att det finns en förändrad syn på män där ”den nye mannen” tar ett större ansvar för sina barn (Wall & Arnold 2007; Evertsson, Boye & Erman 2018). Denna syn fanns endast hos en av intervjupersonerna, som menade att föräldrarollerna håller på att förändras och bli mer jämställda, medan de andra intervjupersonerna snarare påtalade skillnaden som fanns.

Intervjupersonerna generaliserade ofta när de berättade om sina upplevelser och talade om hur samhället i stort skiljer på män och kvinnor. Detta tyder på att det, precis som enligt genusteorin, finns tydliga normer och föreställningar kopplat till män respektive kvinnor. Flera intervjupersoner talade också om att männen hade makten att välja över sitt engagemang i sina barn medan kvinnorna förväntas anta sin roll som mamma och uppfylla tillhörande förväntningar. (Hirdman 1988).

6 DISKUSSION

I detta avsnitt kommer vi presentera en avslutande diskussion där studiens resultat summeras. Därefter kommer resultatets relation till tidigare forskning, teori och metod diskuteras. Slutligen kommer vi presentera förslag på framtida forskning samt diskutera denna studies relevans för det sociala arbetets praktik.

6.1 Summering

Syftet med denna uppsats var att undersöka hur ex-kriminella mammor respektive pappor har upplevt sina myndighetskontakter och hur de har upplevt att de blivit bemötta av dessa kontakter utifrån sin kriminella bakgrund.

Den första frågeställningen behandlade hur personer som begått brott upplevt sina myndighetskontakter och hur dessa påverkat dem. De flesta intervjupersoner upplevde myndighetskontakterna som negativa men några ser på dem som positiva i efterhand. Intervjupersonerna lade en stor vikt vid bemötandet av myndighetspersonerna och upplevde att ett bra bemötande kunde motverka eventuella negativa effekter av kontakterna, oavsett vilket utfall mötena fick. Flera intervjupersoner upplevde vidare att myndighetspersonernas bemötande har påverkat deras mående och beteende men även att deras eget beteende kan ha varit en bidragande faktor till deras dåliga erfarenheter av myndigheter.

Den andra frågeställningen behandlade på vilka sätt personer som begått brott blivit stigmatiserade och stämplade utifrån sin kriminella bakgrund. Det visade sig att de flesta av intervjupersonerna hade erfarenheter av stigmatisering och stämpling i både myndighetskontakter och i kontakt med andra i sin omgivning. De flesta intervjupersonerna har sett sig själva som avvikande och upplevde även att de blivit bemötta som det. Exakt vilka effekter stämplingen har haft för individernas fortsatta avvikande beteende har däremot varit svårt att utläsa i intervjumaterialet. Några upplevde att de nu i efterhand fortfarande betraktas som avvikande medan några upplevde att synen på dem har förändrats i och med att de själva har genomgått förändringar. Flera av intervjupersonerna berättade också om att de då såväl som idag helst umgås med andra personer som också uppfattats som avvikare.

Den tredje frågeställningen behandlade vilka skillnader som finns i upplevelsorna mellan män och kvinnor och om skillnaden kan kopplas till stereotypa föreställningar om både manlighet och kvinnlighet. Här visade det sig att det fanns många föreställningar som kunde kopplas till både kriminalitet och föräldraskap. Föreställningar om manlighet kunde kopplas till kriminalitet medan föreställningar om kvinnlighet istället kopplades till mammrollen. Intervjupersonerna upplevde även att detta påverkade hur män respektive kvinnor behandlades av myndigheter. Vi såg även stora skillnader i hur intervjupersonerna talade om både sin kriminella bakgrund och sitt föräldraskap. Hos kvinnorna vi intervjuade såg vi tecken på en känsla av skam och skuld, något som vi inte uppfattade hos männen vi intervjuade. Många av intervjupersonerna berättade också om hur mamman sågs som den primära vårdnadshavaren och att pappan kommer i andra hand, både i intervjupersonernas egna familjesituationer och i deras uppfattning av synen i samhället i stort.

6.2 Resultatets relation till tidigare forskning och teori

Sammantaget har mycket av den tidigare forskning vi funnit stämt överens med våra intervjupersoners upplevelser, inom alla olika områden. När det kommer till upplevelser av myndighetsutövandet har intervjupersonerna, precis som forskningen visat, lagt en stor vikt vid bemötandet, men har också påtalat många andra delar av myndigheters arbete som har påverkat deras upplevelser. I just denna del kan vi se en begränsning i forskningen vi har baserat studien på, där vi valt att fokusera på bemötandet. Därmed har vi inte kunnat koppla de andra delarna lika tydligt till tidigare forskning. I övrigt har forskningen till en mycket stor del stämt överens med det som intervjupersonerna berättat, även om intervjupersonerna i vissa avseenden hade skilda uppfattningar av myndighetskontakterna utifrån specifika händelser de varit med om.

Den socialkonstruktivistiska ansatsen har bidragit med en grundförståelse för teorierna som studien är baserad på och för hur intervjupersonernas upplevelser av verkligheten ska förstås. Gällande teorierna studien utgått från kan vi se hur både genusteorin och teorierna om avvikelse kan förklara och kopplas till många av intervjupersonernas erfarenheter. Det finns dock delar av resultatet där vi haft en begränsad möjlighet att analysera utifrån teorierna. Ett sådant exempel är gällande de intervjupersoner som berättade om hur de inte påverkats av stigma och stämpling i vissa sociala kontexter utan snarare fått en status och respekt för sitt kriminella beteende. Här har teorivalet gjort att vi inte kunnat analysera denna aspekt djupare för att öka förståelsen för den status och respekt deras kriminella beteende medfört, utan bara kunnat konstatera att stigma och stämpling inte fångat upp effekterna av ett avvikande beteende i alla sociala kontexter. Vi har heller inte inkluderat några teorier eller forskning om missbruk, vilket kan begränsa förståelsen av intervjupersonernas situationer, då många av våra intervjupersoner kopplade samman sitt missbruk med sin kriminalitet.

Vi kan alltså se hur både forskningen och teorin vi valt att basera vår studie på i vissa avseenden kan ses som bristfällig, främst i det första temat i resultatet. Däremot har vi ansett att detta tema varit viktig att inkludera i uppsatsen för att få en förståelse för intervjupersonernas upplevelser och motiveras utifrån de etiska aspekterna om att enskilda ska få komma till tals och berätta om det som är viktigt för dem. Att inkludera intervjupersonernas upplevelser av myndighetskontakter i en mer generell mening bidrar även med en förförståelse inför de senare temana.

Redan i sökprocessen fick vi en bild av att forskningen ofta var specifik för antingen män eller kvinnor och hade olika fokus beroende på vilket kön den avsåg. Att vi inte kunnat göra en jämförelse mellan män och kvinnor redan i den tidigare forskningen kan även det ses som en begränsning, samtidigt som det motiverar vår studies relevans. Vår studie kan bidra till forskningsfältet genom att männen och kvinnorna blivit intervjuade om samma ämne och fokuset inte anpassats efter intervjupersonernas kön.

6.3 Resultatets relation till metod

Studien utgick från en fenomenologisk ansats och vi genomförde kvalitativa intervjuer för att ta del av våra intervjupersoners upplevelser. Genom valet av metod har vi fått fram ett djupgående resultat som svarar på studiens frågeställningar. Vi upplever därför att metoden

fungerat väl utifrån studiens syfte, men ser också hur metodvalet och undersökningsdesignen har format och i vissa avseenden begränsat resultatet.

Eftersom vi utifrån studiens fenomenologiska ansats endast intervjuat föräldrar är studien begränsad till en förståelse för endast deras upplevelser. Det hade varit givande att inkludera annat material, exempelvis låta nämnda myndigheter bemöta materialet och inkludera deras upplevelser, regelverk och intressen, exempelvis barnens rättigheter. Att låta dem bemöta och resonera kring de händelser som våra intervjupersoner berättat om skulle kunna bidra med en djupare förståelse för händelserna och en mer nyanserad bild. Utifrån studiens ansats är det däremot endast intervjupersonernas upplevelser som är viktiga, och deras upplevelser av händelserna betraktas som sanning.

Ett annat exempel på en begränsning är intervjuguiden vi använt oss av. Vi utformade en intervjuguide med öppna frågor, vilken fungerade olika bra på våra intervjupersoner. Några uppskattade att få tala väldigt brett om ämnena medan andra efterfrågade mer specifika frågor. De har även till viss del tolkat frågorna olika, alternativt valt att svara på olika sätt utifrån vad de själva varit bekväma med, vilket har medfört svårigheter i att kunna jämföra deras upplevelser. Vårt syfte var att inkludera både män och kvinnor för att jämföra deras upplevelse på grund den brist vi såg i tidigare forskning. Gällande bemötande och upplevelser av myndighetskontakter hade intervjupersonerna ungefär samma syn och därför har vi valt att inte jämföra intervjupersonernas upplevelse utifrån deras kön i de två första temana. I det sista temat har vi jämfört intervjupersonernas upplevelser utifrån deras kön då vi uppfattat skillnader, både i deras egna upplevelser och i deras uppfattning av synen i samhället generellt. Trots att vi valt att inte jämföra intervjupersonernas upplevelser utifrån kön i alla temana, anser vi att vi fått relevanta svar utifrån studiens syfte och frågeställningar.

6.4 Implikationer för framtida forskning och praktik

I resultatet har vi sett hur flera av intervjupersonerna har beskrivit hur mångfasetterad kriminaliteten är och att det finns många olika nivåer och typer av kriminalitet. Vissa av intervjupersonerna menade att de såg sin brottslighet som något som gett dem respekt och status, medan andra har upplevt kriminaliteten mer som ett misslyckande och som stigmatiserande. Av detta har vi sett att olika personer kan ha skilda relationer till myndigheter beroende på om personerna själva är beroende av deras hjälp. De kan därmed drabbas av stigmatisering och stämpling i olika utsträckning. Framtida forskning skulle vara relevant för att utveckla förståelsen om kriminalitetens olika nyanser och inte enbart tala om de normala och de avvikande som att det är entydiga grupper.

Genom denna studie har vi fått ta del av hur personer som setts som avvikare upplevt myndighetskontakter. Vi har fått höra om hur intervjupersonerna upplevt brister i myndighetsutövande och ett dåligt bemötande av myndighetspersoner, samt fått veta hur detta bemötande har påverkat intervjupersonerna. Av det vi har fått ta del av förstår vi att det finns en brist på kunskap och förståelse för de avvikande personernas livssituation hos många myndighetspersoner, vilket fått svåra konsekvenser för många av våra intervjupersoner. Många av intervjupersonerna har också berättat om upplevelser där tecken på stigmatisering och stämpling kunnat utläsas, vilket i förlängningen kan ha bidragit till att

myndighetspersoner upprätthållit intervjupersonernas identitet som avvikare. För att motverka detta dåliga bemötande och de konsekvenser det medfört menar vi att fler myndighetspersoner måste få förståelse för avvikande personers upplevelser genom att ta del av deras berättelser, vilket vi hoppas kunna bidra med genom denna uppsats.

7 REFERENSLISTA

Tryckta källor

- Ahola, A. (2010). *Justice needs a blindfold: effects of defendants' gender and attractiveness on judicial evaluation*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet,
- Baldwin, L. (2018). Motherhood disrupted: Reflections of post-prison mothers. *Emotion, space and society*, vol. 26, ss 49–56.
- Bangura Arvidsson, M. (2003). *Ifrågasätta fäder- Olika bilder av fäder till socialt utsatta barn*. Diss. Lund: Univ.
- Becker, H. S. (2006). *Utanför: avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv
- Berger, P. L. & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: a treatise in the sociology of knowledge*. New York: Anchor books
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, vol. 3:2, ss 77-101.
- Buckley, H., Carr, N. & Whelan, S. (2011). Like walking on eggshells': service user views and expectations of the child protection system. *Child & Family Social Work*, vol. 16:1, ss 101-110.
- Bäck-Wiklund, M. & Bergsten, B. (2010). *Det moderna föräldraskapet: en studie av familj och kön i förändring*. [2. utg.] Stockholm: Natur & kultur
- Bäckman, O., Hjalmarsson, R., Lindquist, M.J. & Pettersson, T. (2018). Könsskillnader i brottslighet- hur kan de förklaras?. *Ekonomisk debatt*, vol. 46:3, ss 67–78.
- Coady, N., Hoy, S. L. & Cameron, G. (2013). Fathers' experiences with child welfare services: Fathers' experiences with child welfare. *Child & Family Social Work*, vol. 18:3, ss 275-284.
- Deane, H. (2000). The Influence of Pre-Sentence Reports on Sentencing in a District Court in New Zealand. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, vol. 33:1, ss 91–106.
- Evertsson, M; Boye, K & Erman, J. (2018). Fathers on call? A study on the sharing of care work between parents in Sweden, *Demographic Research*, vol. 39, ss 33–60.
- Goffman, E. (2014). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Lund: Studentlitteratur.

Hirdman, Y. (1988). Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, vol. 10, ss 49–63.

Hollari, S. (2008). Kvinnors brottslighet. I L. Ekström (red.). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2007*. Rapport 2008:23. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Horn, R. & Evans, M. (2000). The Effect of Gender on Pre-Sentence Reports. *The Howard Journal of Criminal Justice*, vol 39:2, ss 184–197.

Karlsson, J. & Pettersson, T. (2003). *Fokusgruppsintervjuer med ungdomar om genus och våld: konstruktioner av gärningspersoner och offer*. Stockholm: Univ., Kriminologiska institutionen.

Kjellberg, J. (2013). Jämställdhet, maskulinitet och (o)privilegerade subjekspositioner: Den svenska jämställdhetsdiskursens exkluderingar. *Norma*, vol. 8, ss 113–130.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur

Lander, I. (2003a). *Den flygande maran: en studie om åtta narkotikabrukande kvinnor i Stockholm*. Diss. Stockholm: Univ.

Lander, I. (2003b). Genus, normalitet och avvikelse. I I. Lander, T. Pettersson & E. Tiby (red.). *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet: genusperspektiv inom svensk kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.

Mason, C. (2012). Social work the 'art of relationship': parents' perspectives on an intensive family support project: Parents' perspectives on a family support project. *Child & Family Social Work*, vol. 17:3, ss 368-377.

Miller, K. (2007). Traversing the Spatial Divide? Gender, Place, and Delinquency. *Feminist Criminology*, vol. 2:3, ss 202–222.

Nygren K, Walsh J, Ellingsen IT, & Christie A. (2019). What about the fathers? The presence and absence of the father in social work practice in England, Ireland, Norway, and Sweden—A comparative study. *Child & Family Social Work*, vol. 24, ss 148–155.

Padgett, D. (2008). *Qualitative methods in social work research*. Los Angeles, Calif: Sage Publications.

Payne, M. (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.

Petersson, G. (2006). Närvarande mödrar och tillräckligt frånvarande fäder. Om

socialtjänstens bedömningar av föräldrars omsorg. *Socialvetenskaplig tidskrift*, vol. 13:1, ss 51–65.

Pettersson, T. & Tiby, E. (2003). Presentation av antologin och en feministisk kritik av kriminologin. I Lander, I., Pettersson, T. & Tiby, E. (red.). *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet: genusperspektiv inom svensk kriminologi*. Lund: Studentlitteratur.

Rogers, J. (2012). Anti-Oppressive Social Work Research: Reflections on Power in the Creation of Knowledge. *Social Work Education*, vol. 31:7, ss 866–879.

Ruth, J-E. (1991). Reliabilitets- och validitetsfrågan i kvantitativ respektive kvalitativ forskningstradition. *Gerontologia*, vol. 5:4, ss 277–290.

Schiratzki, J. (2008). *Mamma och pappa inför rätta*. Uppsala: Iustus förlag AB.

Sharpe, G. (2015). Precarious identities: 'Young' motherhood, desistance and stigma. *Criminology & Criminal Justice*, vol. 15:4, ss 407-422.

Smart, C. (1977). *Women, crime and criminology: a feminist critique*. London: Routledge.

Strega, S., Fleet, C., Brown, L., Dominelli, L., Callahan, M. & Walmsley, C. (2008) Connecting father absence and mother blame in child welfare policies and practice. *Children and Youth Services Review*, vol. 30:7, ss 705-716.

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Wall, G & Arnold, S. (2007). How Involved Is Involved Fathering?: An Exploration of the Contemporary Culture of Fatherhood. *Gender & Society*, vol. 21:4, ss 508-527.

Yourstone, J., Lindholm, T., Grann, M. & Svenson, O. (2008). Evidence of gender bias in legal insanity evaluations: A case vignette study of clinicians, judges and students. *Nordic Journal of Psychiatry*, vol 62:4, ss 273–278.

Elektroniska källor

BRÅ (2018), Brottsförebyggande rådet. Kriminalstatistik 2017: Personer lagförda för brott. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
https://www.bra.se/download/18.c4ecee2162e20d258c246fc/1527751812077/Sammanfattning_lagforda_2017.pdf (Hämtad 2019-03-13).

Karlstads Universitet. (2019). GDPR för studenter. <https://www.kau.se/student/ar-student/it-stod/hjalp/gdpr/gdpr-studenter> (Hämtad 2019-04-14).

Nationella sekretariatet för genusforskning, (2016). Om kön och genus.
<https://www.genus.se/kunskap-om-genus/om-kon-och-genus/> (Hämtad 2019-03-06).

Vetenskapsrådet, (2002). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. Utgivare: Vetenskapsrådet. Tryck: Elanders Gotab (Hämtad 2019-03-07).

Åklagarmyndigheten, (2007). Domstolarnas påföljdspraxis vid vissa våldsbrott. http://data.s-info.se/data_page/1465/documents/Domstolarnaspafoljdspraxis_inlaga.pdf. Utgivare: Åklagarmyndigheten. Tryck: Edita AB. (Hämtad 2019-03-29)

Lagrum

SFS 1974:152 Kungörelse om beslutad ny regeringsform

SFS 1990:52 Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga

SFS 2001:453 Socialtjänstlagen

Bilaga I - Informationsbrev

Till.....

Deltagande i en studie.

Vi är två socionomstudenter som nu skall påbörja vårt examensarbete på 15 högskolepoäng vid Centrum för Socialt Arbete, Sociologiska institutionen vid Uppsala Universitet.

I examensarbetet undersöker vi hur föräldrar som har begått brott upplever att de blir bemötta av sin omgivning, främst av myndighetskontakter. Vi önskar få ta del av din upplevelse genom en intervju. Vi kommer i intervjun ställa öppna frågor och det är du som väljer vad du vill berätta för oss. Intervjun kommer ta max en timme och vi kommer anpassa intervjutillfälle och plats efter vad som passar dig.

Deltagandet i vårt examensarbete är naturligtvis frivilligt och kan när som helst utan särskild förklaring avbrytas, samtycke kommer att inhämtas från samtliga inblandade personer. Det insamlade materialet kommer att förvaras så att endast vi och handledare kommer åt det under arbetets gång. De inspelade intervjuerna kommer att transkriberas och presenteras på ett sådant sätt att de inte går att härleda till intervjupersonerna.

Vi är mycket tacksamma för att du vill ta dig tid och delta i vår studie. Dina upplevelser och erfarenheter är till stor hjälp för vår uppsats. Vid frågor eller funderingar, hör gärna av dig!

Med vänliga hälsningar,

Stella Ekström och Elin Johansson,

Socionomstudent, Socionomstudent.

Telefon: xxx-xx xxxxx Telefon: xxx-xx xxxxx

E-post: stella.ekstrom.4082@student.uu.se, E-post: elin.johansson.1316@student.uu.se

Handledare: Irving Palm

Telefon: xxx-xx xxxxx E-post: irving.palm@soc.uu.se

Handledarens underskrift:

Bilaga 2 – Intervjuguide

INTERVJUGUIDE

Påminn utifrån informationsbrevet:

Deltagandet i vårt examensarbete är naturligtvis frivilligt och kan när som helst utan särskild förklaring avbrytas. Det insamlade materialet kommer att förvaras så att endast vi och handledare kommer åt det under arbetets gång. De inspelade intervjuerna kommer att transkriberas och presenteras på ett sådant sätt att de inte går att härleda till intervjupersonerna.

Påminn om att informanten helt själv väljer vad hen vill berätta och svara på. Finns några oklarheter eller ytterligare frågor?

Be om samtycke till inspelning.

Börja inspelning.

Personliga frågor:

- Vill du börja med att berätta lite om dig själv?
 - Familj
 - Ålder
 - Ålder på barn
 - Sysselsättning

Avhopp:

- Hur länge har du varit medlem i KRIS?
- Hur var det för dig att lämna kriminaliteten?
 - Vad var det som fick dig att lämna kriminaliteten?
 - Ungefär hur länge sen var det?
 - Hur såg din familjesituation till det tillfälle?
- Hur pratar du om din kriminella bakgrund?
 - Hur pratar du om din kriminella bakgrund med dina barn?

Upplevelser av myndigheter:

- Vad har du för erfarenheter av myndighetskontakter?
 - Hur har du upplevt dessa kontakter?
 - Hur har dessa kontakter påverkat dig?
- Vad har varit bra i kontakterna med myndigheterna?
- Vad tycker du myndigheterna kunde ha gjort annorlunda?
- Hur skulle du beskriva ett bra respektive dåligt bemötande av en myndighetsperson?
 - Ge gärna exempel.
 - Varför är det bra respektive dåligt?
 - Hur upplever du att ett bra respektive dåligt bemötande påverkar dig?

- Upplever du att du någon gång har blivit orättvist behandlad eller diskriminerad av någon myndighet eller myndighetsperson?
 - På vilket sätt? Ge gärna exempel.
 - Hur påverkade det dig?

Utifrån kriminalitet:

- Hur upplever du att myndigheter ser på en person som begått brott?
 - Ge gärna exempel.
 - Varför tror du att det är så?
 - Hur har det påverkat dig?
- Hur upplever du att kontakten med myndigheter har förändrats efter att du slutat begå brott?
 - Hur märktes det? Ge gärna exempel.
 - Varför tror du att det är så?

Utifrån kön:

- Hur tror du att myndigheter ser på män respektive kvinnor som begått brott?
 - Varför tror du att det är så?
 - Hur har du upplevt det? Ge gärna exempel.
 - Hur har det påverkat dig?

Utifrån föräldraskap:

- Hur upplever du att myndigheter ser på föräldrar som begått brott?
 - Tror du det är någon skillnad för mammor respektive pappor?
 - Varför tror du att det är så?
 - Hur har du upplevt det? Ge gärna exempel.
 - Hur har det påverkat dig?

Omgivningen generellt:

- Hur upplever du att du blivit behandlad av omgivningen generellt utifrån din kriminalitet?
 - Varför tror du att det är så?
 - Hur har det påverkat dig?
- Hur upplever du att det har förändrats efter att du slutat begå brott?
 - Hur märktes det? Ge gärna exempel.
 - Varför tror du att det är så?
- Hur upplever du att omgivningen generellt ser på en person som begått brott?
 - Ge gärna exempel.
 - Varför tror du att det är så?
 - Hur har det påverkat dig?
- Upplever du att det finns stereotypa föreställningar om personer som begått brott?
 - Ge gärna exempel
 - Hur har det påverkat dig?
- Hur tror du att omgivningen generellt ser på män respektive kvinnor som begått brott?
 - Varför tror du att det är så?

- Hur har du upplevt det? Ge gärna exempel.
- Hur har det påverkat dig?

- Hur tror du att omgivningen generellt ser på föräldrar som begått brott?
 - Tror du det är någon skillnad för mammor respektive pappor?
 - Varför tror du att det är så?
 - Hur har du upplevt det? Ge gärna exempel.
 - Hur har det påverkat dig?

Har du något du skulle vilja tillägga?

Är det okej om vi hör av oss om vi behöver mer information om något?

Stäng av inspelning.

Tacka så mycket för intervjun. Finns det några ytterligare frågor eller funderingar?

Informera om att informanten gärna får höra av sig i efterhand om hen undrar över något.